

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут економіки

Фінансово-економічний факультет

Кафедра туризму та економіки підприємства

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня бакалавр

студентки Йорж Аліни Сергіївни

(П І Б)

академічної групи 242-20з-1

(шифр)

спеціальності 242 Туризм

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Туризм»

(офіційна назва)

на тему «Розробка та просування культурно-пізнавального туру по

Новомосковському району»

(назва за наказом ректора)

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Бондаренко Л. А.			
розділів:				
1. Аналітичний	Бондаренко Л. А.			
2. Проектний	Бондаренко Л. А.			
Рецензент				
Нормоконтролер				

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри туризму та
економіки підприємства
(повна назва)

(підпис) *(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)*
«__» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавр
(бакалавра, магістра)

студентці **Йорж А. С.** академічної групи **242-20з-1**
(прізвище та ініціали) (шифр)
спеціальності **242 Туризм**
(код і назва спеціальності)
за освітньо-професійною програмою **«Туризм»**
(офіційна назва)

на тему **«Розробка та просування культурно-пізнавального туру по
Новомосковському району»**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 31.05.2024 № 516-с

Розділ	Зміст	Термін виконання
Аналітичний	Сучасний стан культурного туризму у Дніпропетровській області	31.05.2024
Проектний	Рекомендації щодо розвитку культурно-пізнавального туру у Дніпропетровській області	24.05.2024
Оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра		28.06.2024

Завдання видано

(підпис керівника)

Людмила БОНДАРЕНКО

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Дата видачі 13.05.2024

Дата подання до екзаменаційної комісії 01.07.2024

Прийнято до виконання

(підпис студентки)

Аліна ЙОРЖ

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	7
1.1. Оцінка туристичного потенціалу Дніпропетровської області	7
1.2. Організаційно-економічна характеристика ФОП Чорна Тетяна Михайлівна / ТА «NOVA TOUR»	24
1.3. PEST та SWOT аналіз середовища функціонування ТА «NOVA TOUR»	34
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО- ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	39
2.1. Перспективи розвитку культурного туризму у Дніпропетровсь- кій області	39
2.2. Напрями раціонального використання туристичних ресурсів регіону з позиції розвитку культурного туризму	44
2.3. Розробка культурно-пізнавального туру по Дніпропетровській області	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми. Бажання знати витoki зародження розуміння людиною своєї національної приналежності, сформованій на основі цього, розуміння культури, традицій, звичаїв та побуту, дають можливість у процесі їх вивчення проникнути в атмосферу подій, що здійснювалися в далекому минулому та осмислено стати частиною його культури.

Культурний туризм один з найбільш перспективних різновидів пізнавального туризму, який представляє відносно нову форму надання туристичних послуг із задоволення потреб в усвідомленні історії становлення певного народу, який проживає в даний момент часу або жив колись на тій чи іншій території.

Значення культурного туризму для розвитку туристичної галузі важко переоцінити. Він сприяє розвитку місцевих громад, збагачує культурний обмін, сприяє збереженню та відновленню культурної спадщини. Крім того, культурний туризм створює нові можливості для малого бізнесу та розвитку місцевої економіки, оскільки туристи часто придбають місцеві товари та послуги.

Для країн та регіонів, що мають багату культурну спадщину, розвиток культурного туризму може стати важливим чинником їхнього економічного зростання та збереження культурної ідентичності. Тому багато країн активно просувають свою культурну спадщину як привабливий туристичний продукт.

Дослідження зумовлені тим, що культурний туризм, може стати перспективним напрямом у туризмі, оскільки здатний задовольнити інтереси людей до ознайомлення з культурними традиціями різних народів.

Нині спостерігається зростаюча значущість культурного чинника у розвитку глобального та національного туристичних ринків. Поступово формується ринок культурного туризму на тлі зниження неорганізованих подорожей із культурною складовою.

В даний час, коли багато елементів традиційної культури зникають, її наукове вивчення та поширення необхідне. Ситуація яка склалася на ринку туристичних послуг в умовах воєнного стану вагомо вплинула на вітчизняний туризм та потребує підтримки у дослідженнях вчених в цій галузі.

Нині чимало українських вчених займається дослідженням питань розвитку культурного туризму і його значення для різних регіонів України. До них належать: О. Біленко, Л. Божко, Л. Безугла, Л. Бондаренко, Т. Герасименко які розглядають культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України, В. Вечерський та О. Кузьмук приділяють особливу увагу питанням збереження культурної спадщини регіону. Дані автори вважають, що культурну спадщину необхідно розглядати як систему, як даність для збереження пам'яток, як безпосередню та суттєву частину національного культурного надбання, як особливі елементи, що визначають самобутню регіональну культуру. З. Бойко, Н. Горожанкіна, В. Грушка вивчають тенденції розвитку видів туризму в умовах воєнного часу. До вчених-краєзнавців з повним правом можуть бути віднесені І. Бочан, Н. Коленда, Л. Черчик, В. Шикеринець.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування науково-методичних підходів організації культурного туризму та визначення умов для його перспективного розвитку.

Відповідно до поставленої мети сформовано та вирішено наступні завдання:

- оцінити туристичний потенціал Дніпропетровської області;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності ТА «NOVA TOUR»;
- зробити PEST та SWOT аналіз середовища функціонування ТА «NOVA TOUR»;
- розробити рекомендації щодо перспективного розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області;
- розробити культурно-пізнавальний тур по Дніпропетровській області.

Об'єкт дослідження – процес розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області.

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області.

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовувались такі методи наукового пізнання: системний підхід, метод структурно-логічного узагальнення, які дали змогу уточнити зміст поняття культурного туризму, статистично-економічних групувань (для відображення змін у регіональному розвитку культурного туризму), графічний (побудова діаграм і графіків динаміки розвитку показників), прогнозування (для передбачення попиту та пропозиції на культурний туризм).

Практична цінність роботи. Результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані при вивченні проблем розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області; при розробці концепції регіональної політики щодо підтримки сфери туризму та соціокультурного розвитку територій, програм збереження культурної спадщини тощо.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, управління та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації», м. Ізмаїл, 1 червня 2024 року.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи складає 56 сторінки, включає 12 таблиць, 26 рисунків, використаних джерел 39 найменувань, 15 додатків.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ СТАН КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

1.1. Оцінка туристичного потенціалу Дніпропетровської області

Туризм являє собою особливу галузь, яка сприяє підвищенню економічного стану як окремого регіону, так й країни в цілому, а також має культурне, пізнавальне й рекреаційне значення. Розвиток туризму спонукає покращенню інфраструктури територій, стимулює її соціальний розвиток.

Дніпропетровська область має всі перспективи для розвитку туристичної сфери та створення яскравих, економічно вигідних і конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів, екскурсій, а також комплексних туристичних послуг для змістовного проведення дозвілля.

Основною метою культурного туризму є знайомство з культурою у її справжності. З кінця 1980-х років, і до теперішнього часу, у зв'язку зі зміною поведінки та мотивацій мандрівників, культурний туризм демонструє позитивну динаміку зростання.

Практичний інтерес до культурного туризму, як це завжди буває в таких випадках адекватно підвищує теоретичний інтерес. Насамперед, це відноситься до самого поняття «культурний туризм», за яким існує багато різних думок.

Культурний туризм є складним, багатогранним феноменом. Саме у зв'язку з широтою та складністю даного явища єдиного, загально визнаного визначення терміну «культурний туризм» не існує.

Культурний туризм – це форма подорожей, в якій люди відвідують інші країни або регіони, щоб досліджувати їхню культуру, історію, традиції та спадщину. Це не лише ознайомлення з пам'ятками архітектури або мистецтва, а й занурення в місцеве життя, взаємодію з місцевими жителями, спроба традиційної кухні та участь у святкуваннях.

З цього визначення випливає, що культурний туризм не відкидає загальні риси туризму, але відрізняється основною метою, яка полягає у пізнанні справжнього життя, де побут і культура народу не піддаються впливу зі сторони сторонніх культур.

На нашу думку, культурний туризм – це всі види подорожей, які головним чином мотивовані прагненням до контакту з матеріальною та духовною культурою, відображеною в історичних пам'ятниках, традиційній архітектурі та ремеслі, в усній народній творчості, музиці, мові, побуті та традиціях. Істотним фактором при цьому є те, що значна частина часу, призначеного для туристичних цілей, має бути зайнята знайомством із цією культурою.

Елементи культури як системи (мораль, релігія, види мистецтва, наука) розвиваються нерівномірно, серед них виділяється домінанта – один або кілька елементів культури, де найповніше реалізувався духовний потенціал народу, що створює унікальне «обличчя» народу. Існування тієї чи іншої домінанти, зрештою, визначається ядром культури, взаємозв'язок між нею та іншими елементами культури рухливий, і з часом їх залежність та підпорядкованість можуть змінюватися.

Історія переконує, що будь-яка культура тоді набуває міцності, здатності до розвитку, коли вона визначає цілі власного розвитку. Культура – відкрита, жива динамічна система, і хоч би як була хворобливою криза, вона є необхідною умовою життя будь-якої культури, фактором, що забезпечує її творчий розвиток.

Вивчення поняття «культурний туризм» показує, що окремого на увагу заслуговують численні спроби класифікації культурного туризму. Існуючі класифікації характеризуються або недостатньою систематизацією об'єктів культурного туризму, або обмеженим вибором критеріїв для проведеної класифікації, що ускладнює розуміння поділу культурного туризму на види. Запропоновано наступну класифікацію культурного туризму (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Класифікація культурного туризму

Джерело: сформовано автором на основі [1, 5, 7]

Як видно з рис. 1.1, у даній класифікації крім залежності від цілей подорожі, що простежується у багатьох дослідників, пропонується низка критеріїв, які повною мірою відображають широту та багатогранний характер даного поняття. Таким чином, взявши в основу кілька критеріїв даної класифікації, можливо повніше відобразити суть і масштабність такого поняття, як культурний туризм.

Культурний туризм є одним з основних напрямків розвитку туризму в Україні, який базується на розумінні важливості ролі культури і пізнавальної діяльності, а також особливостей способів та стилів життя.

Визначень сутності культурного туризму існує дуже багато, але узагальнивши їх зміст, можна сказати, що метою культурного туризму є ознайомлення з такими особливостями місця, які формують його культуру й автентичність. Тому, культурний туризм може стати перспективним напрямом туристичної галузі, так як найбільша кількість туристів подорожує саме з метою дозвілля і відпочинку.

Розподіл туристів за метою подорожі у 2021 році представлено на рис. 1.2.

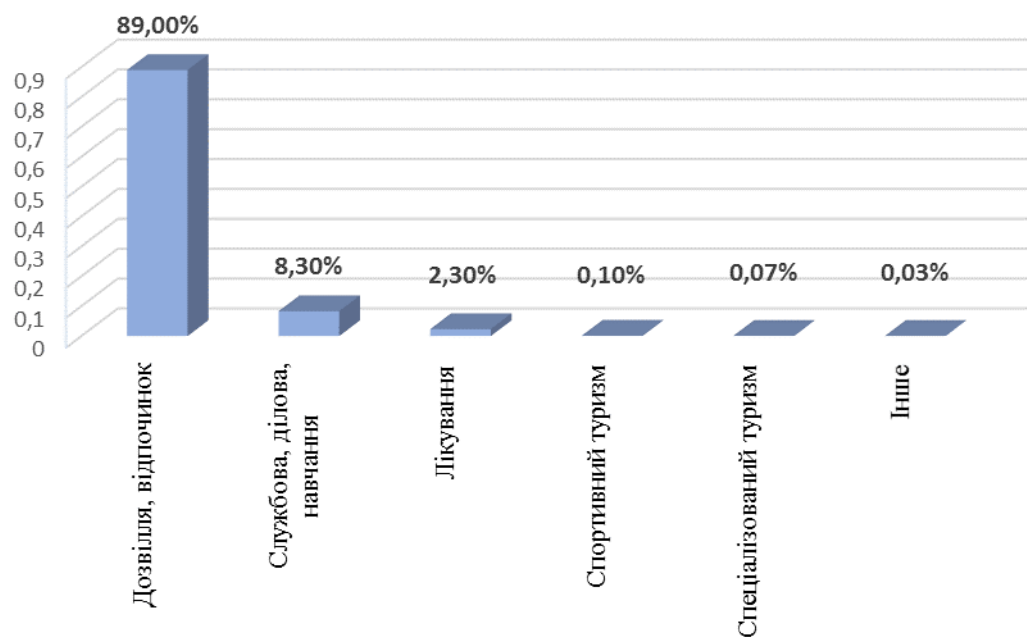

Рисунок 1.2 – Розподіл туристів за метою подорожі, 2021 р.

Джерело: сформовано автором на основі [13]

З рис. 1.2 бачимо, що головну позицію займають подорожі з метою дозвілля і відпочинку, і складають 89%. Другу позицію займають подорожі, метою яких є службові, ділові та освітні поїздки, відповідно складають 8,3%. Третю позицію посідає лікувальний туризм, який має відсоткове значення – 2,3%.

На останній позиції, щодо мети подорожі знаходяться такі види туризму:

- спортивний – 0,1%;
- спеціалізований – 0,07%;
- інші види – 0,03%.

На розвиток культурного туризму в Україні впливає її наявна інфраструктура. Динаміка розвитку деяких закладів культурного туризму надана у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Динаміка розвитку об'єктів культурного туризму в Україні за 2017 – 2021 роки

Об'єкти	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість театрів	113	113	112	113	113
Кількість концертних закладів	73	73	76	76	78
Кількість музеїв	543	564	576	574	590

Джерело: сформовано автором на основі [13]

Як бачимо з табл. 1.1, за аналізований проміжок часу, кількість театрів і концертних закладів значно не збільшилася. У 2021 році в Україні налічувалося 590 музеїв державної форми власності, з них – 48 музеїв мали статус національного. У музеях України зберігається 12,5 млн. експонатів основного фонду, з яких 12 млн. (96%) належать до державної частини Музейного фонду України [3].

У довоєнний час на державному обліку в Україні перебувало понад 130 тисяч пам'яток (рис. 1.3).

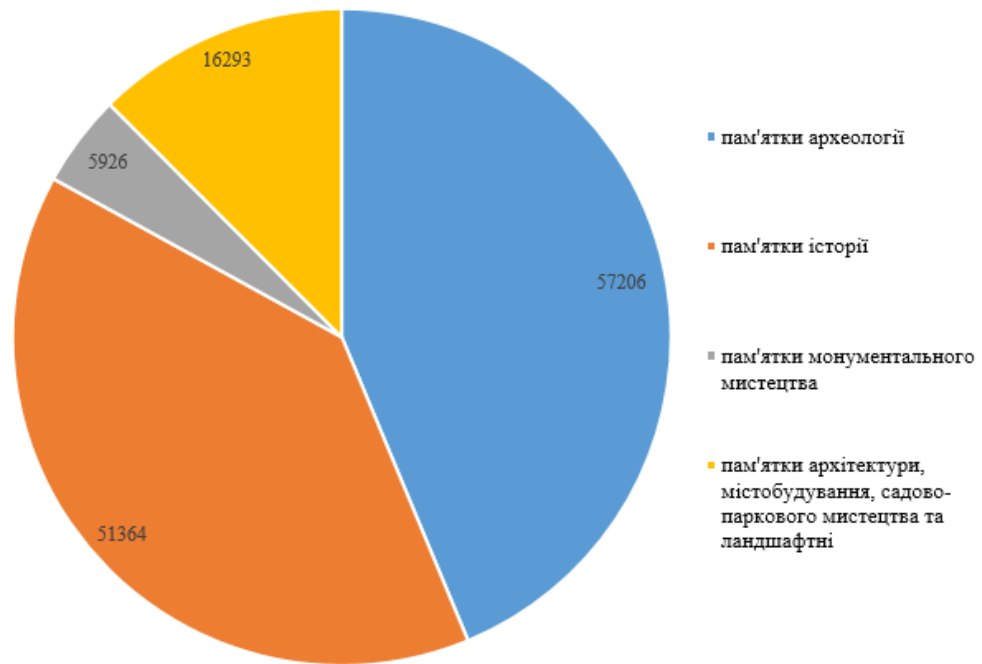

Рисунок 1.3 – Кількість культурних пам'яток державного обліку

Джерело: сформовано на основі [6]

Все вище визначене дає змогу стверджувати, що Україна має значний потенціал для розвитку культурного туризму. Великий перелік історико-культурних об'єктів, природних ресурсів, музеїв і архітектурних пам'яток, театрів та ін. роблять культурний туризм одним із найбільш популярніших видів туризму в країні.

Проте існують і деякі проблеми його розвитку:

- використання туристичного потенціалу не повною мірою;
- незадовільний стан об'єктів;
- відсутність належної інфраструктури біля об'єктів.

Та головною проблемою є вторгнення РФ на територію України, що, також, призвело до пошкодження та руйнації туристичних об'єктів, а також призупинило розвиток туризму в деяких регіонах країні.

Розглядаючи туристичний потенціал Дніпропетровської області, можна виокремити кілька ключових аспектів:

1. Природні ресурси. Область розташована на берегах річки Дніпро, що відкриває можливості для різноманітних водних видів відпочинку, таких як

водний туризм, риболовля, водні екскурсії. Також є лісисті місцевості, які приваблюють любителів екотуризму та мисливців.

2. Культурно-історичні пам'ятки. В області збереглося чимало історичних та архітектурних пам'яток, таких як козацькі фортеці, церкви, палацово-паркові комплекси. Наприклад, Нікопольська церква та палацовий комплекс в Софіївці.

3. Туризм в містах. Міста Дніпропетровської області, зокрема Дніпро, Кривий Ріг, Новомосковськ, Нікополь мають свій унікальний характер, архітектурні та культурні пам'ятки, музеї, театри, які приваблюють туристів.

4. Активний відпочинок. Можливості для активного відпочинку, такі як велосипедні тури, піші прогулянки, риболовля, полювання та інші види спорту.

5. Спеціалізовані маршрути. Розвиток спеціалізованих туристичних маршрутів, таких як винний, культурний, гастрономічний туризм, може стати додатковим привабливим фактором для туристів.

В даний час туризм у всьому світі розглядається як один з ефективних доданків розвитку економіки. Особливістю соціально-економічного розвитку в сучасних умовах є орієнтація не тільки на досягнення кількісних показників економічного зростання, а й все більшою мірою – на його якісні параметри. У туристській діяльності дана тенденція передбачає збільшення задоволеності її учасників за допомогою досягнення якісних цілей.

Дніпропетровська область має великий потенціал для розвитку туризму, особливо з урахуванням своєї багатой природної та культурної спадщини.

Загалом, з правильним просуванням та розвитком інфраструктури, туристичний потенціал Дніпропетровської області може значно зростати, привертаючи як внутрішніх, так і зарубіжних відвідувачів.

Оцінити туристичний потенціал регіону можливо за станом ринку туристичних послуг та його інфраструктурним забезпеченням. Для отримання інформації щодо розповсюдження певних форм туризму та функціонування

туристичної галузі у період воєнних подій, необхідно сформувати сучасні тенденції і новітні напрямки туризму в Україні [5].

Для вивчення змін у напрямку та ринку туристичних послуг був проведений аналіз класифікації регіонів України за видами туризму у 2021 році за даними Державного агентства розвитку туризму в Україні (рис. 1.4).

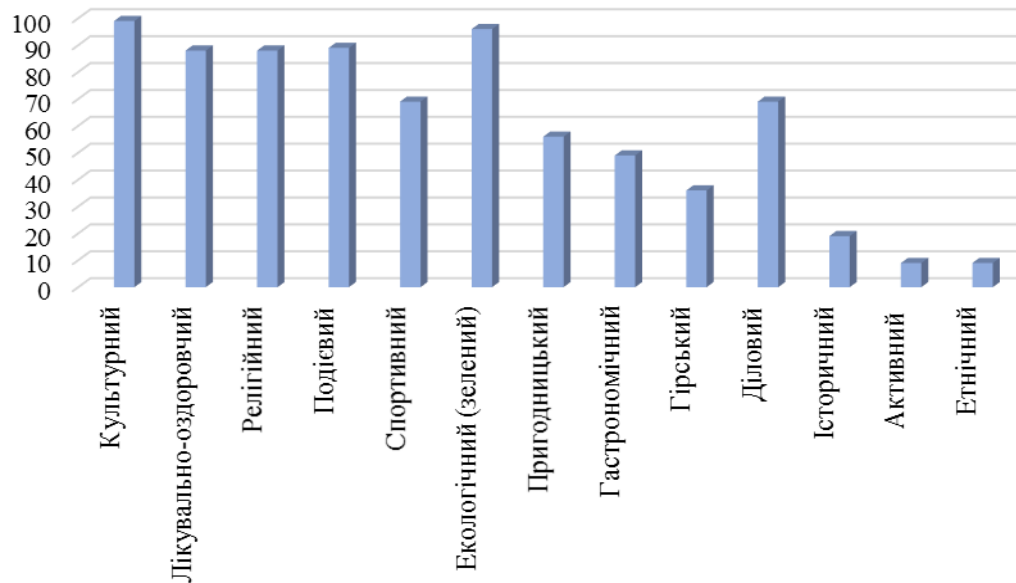

Рисунок 1.4 – Пріоритетні види туризму у 2021 році (%)

Джерело: сформовано на основі [5]

За результатами аналізу рис. 1.4 бачимо, що пріоритетним видом туризму у 2021 році був культурний туризм у 21 області, екологічний – у 20 областях, а лікувально-оздоровчий, релігійний та подієвий туризм віднайдено як пріоритетні види у 18 областях.

На початку війни, у 2022 році, туристичні поїздки в Україні зупинились повністю. У зв'язку з цим постало питання щодо необхідності адаптуватись до нових реалій. З початку літнього сезону на туристичному ринку почали з'являтися запити на відпочинок [5]. У більшості випадків українці були зацікавлені у внутрішньому туристичному продукті.

У 2022 році змінився туристичний продукт в межах України та з'явилися нові види та напрями туристичного продукту (рис.1.5).

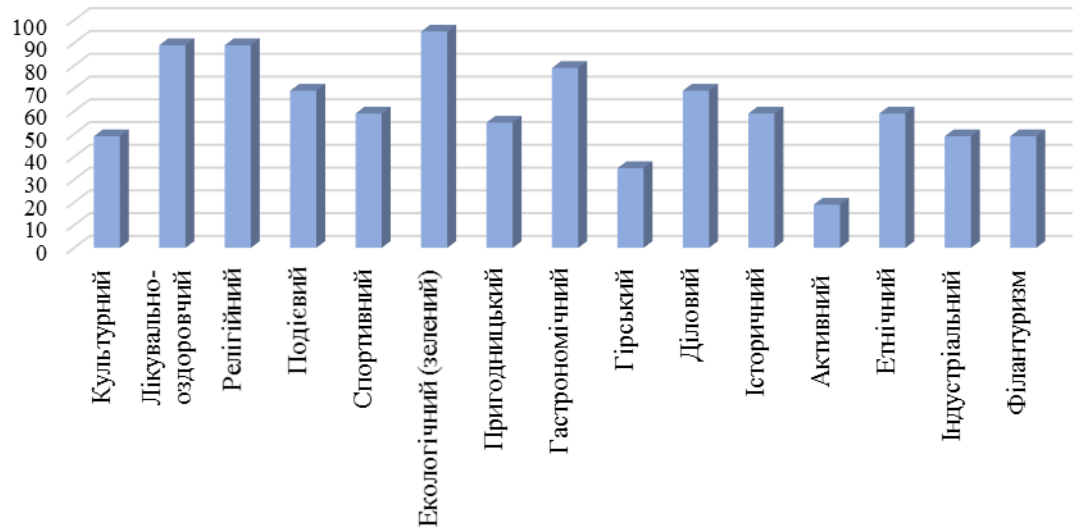

Рисунок 1.5 – Пріоритетні види туризму у 2022 році (%)

Джерело: сформовано на основі [5]

На рис. 1.5 видно, що у 2022 р. пріоритет культурного напрямку значно зменшився.

Частка видів туризму по регіонах України, визначена у відсотках, і показана на рис. 1.6.

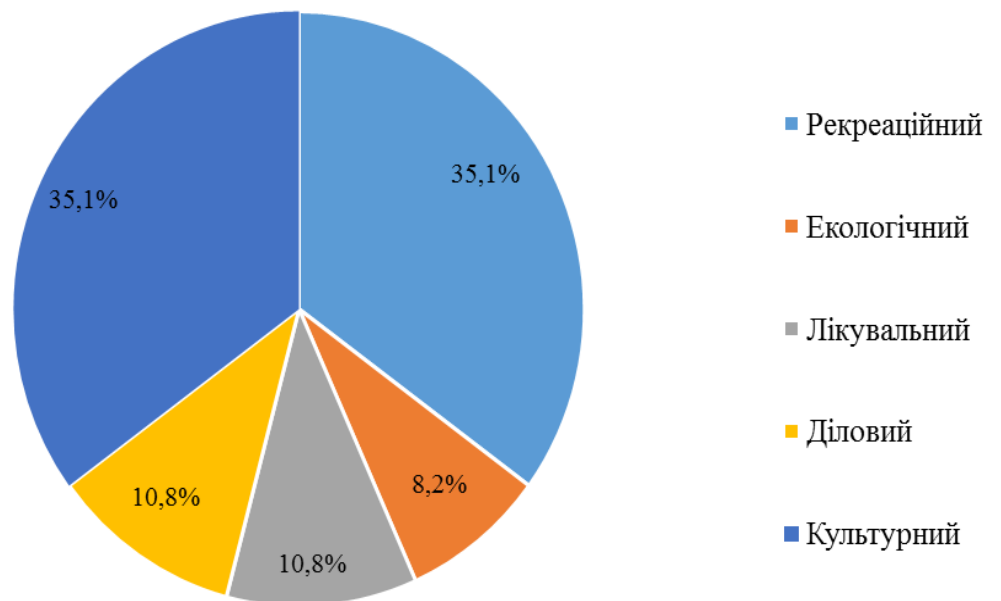

Рисунок 1.6 – Частка видів туризму в областях України, %

Для визначення рівня розвитку туризму в Дніпропетровській області проведемо моніторинг основних показників розвитку туризму в регіоні:

- показників обсягів та напрямів туристичних потоків в регіоні;
- показників оцінювання стану туристичної інфраструктури регіону.

Проаналізуємо частку внутрішнього, виїзного та в'їзного туризму за 2019 – 2021 рр. в Дніпропетровській області (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Частки внутрішнього, виїзного та в'їзного туризму, %

Показники	Роки		
	2019	2020	2021
Внутрішній потік	7,9	11,7	6,3
Виїзний потік	92,1	88,3	93,7
В'їзний потік	-	0,0003	-

З табл. 1.2, видно, що частка туристичних потоків впродовж 2019 - 2021 рр. змінювалася. Частка туристів що виїжджають з області за кордон суттєво більша, аніж іноземних туристів, що приїздить до Дніпропетровщини. Це простежується протягом всього досліджуваного періоду.

Частка в'їзного туристичного потоку низька, тому, що в області приділяють наразі мало уваги популяризації туризму. Для покращення ситуації необхідно проводити маркетингові кампанії задля збільшення привабливості міста для туристів.

У Дніпропетровській області туристично-рекреаційний потенціал представлений системою закладів і підприємств з організації надання туристичних послуг. Для якісного, комфортного подорожування областю потрібні належно обладнані місця відпочинку, що відповідають уявленням та очікуванням відвідувачів щодо отримання якісної послуги з розміщення і обслуговування.

Кількість колективних засобів розміщення туристів в Дніпропетровській області за 2019 – 2022 роки проаналізовано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Колективні засоби розміщення туристів в Дніпропетровській області у 2019 – 2022 рр

Рік	Кількість колективних засобів розміщення, од			Кількість місць, од			Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення		
	Всього	у тому числі		Всього	у тому числі:		Всього	у тому числі:	
		Готелів	Спеціалізованих засобів розміщення		Готелях	Спеціалізованих засобах розміщення		Готелях	Спеціалізованих засобах розміщення
2019	265	146	119	26148	8341	17807	439650	205234	234416
2020	253	139	114	25484	8096	17388	418265	211345	206920
2021	254	138	116	24156	7740	16416	446745	238453	208292
2022	228	120	108	22794	7758	15036	422857	214379	208478

Аналіз статистичних даних таблиці показує, що мережа колективних засобів розміщення (юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців) нараховувала 265 закладів у 2019 р. із кількістю місць – 26148 одиниць. У 2020 році кількість закладів зменшилася на 12 одиниць і становило 253 од. Станом на 2022 р. налічувалося всього 228 колективних засобів розміщення (це на 26 одиниць менше, ніж у попередньому році), що можуть прийняти 422,9 тис. осіб. Це невтішна динаміка.

Народи і культури – одна з вічних цінностей будь-якої території, будь-якого краю. Дніпровська земля – не виняток. Сьогодні Дніпропетровщина є знаним індустріальним центром України, але вона також пропонує чимало туристських об'єктів.

Дніпропетровська область є однією з найбільш економічно розвинених регіонів України. Історична цінність регіону зберіглася і на сьогоднішній час, як краю з великим культурним потенціалом.

До Дніпропетровської області входять такі райони, як: Апостолівський, Васильківський, Верхньодніпровський, Дніпропетровський, Криворізький,

Криничанський, Магдалинівський, Межівський, Нікопольський, Новомосковський, Павлоградський, Петриківський, Петропавлівський, Покровський, П'ятихатський, Синельниківський, Солонянський, Софіївський, Томаківський, Царичанський, Широківський і Юр'ївський (рис. 1.7) [10].

Дніпропетровський регіон є одним з привабливих туристично-рекреаційних центрів України. На території Дніпропетровщини, площа якої становить 31,9 тис. кв. км або 5,3% площі України знаходяться об'єкти природно-заповідного фонду, в тому числі 1 природний заповідник, 3 регіональні ландшафтні парки, 101 заказник, 52 пам'ятки природи, 3 заповідні урочища, 3 ботанічні сади, 1 дендрологічний парк, 8 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва тощо.

Рисунок 1.7 – Райони Дніпропетровської області

Джерело: сформовано на основі [10]

У XVII-XX столітті Дніпропетровська область, як і більша частина України, перебувала під владою різних держав та імперій, що вплинуло на її

економічний та культурний розвиток. На початку ХІХ ст. населення краю налічувало 600 осіб, а до 1860 року збільшилося у двічі. На той час Катеринославська губернія мала 29 міст та містечок, 1890 селищ та сіл, більш ніж 100 колоній, територію заселяли переважно українці, росіяни та євреї.

Археологічні дослідження свідчать, що в межах Дніпропетровської області знаходились десятки стоянок, поховань і поселень різних культур і народів, починаючи від кам'яної доби.

Найвідомішими туристичними об'єктами у Дніпропетровській області є:

– культурно-архітектурні пам'ятки в с. Старі Кодаки, місця боїв козацьких військ з польською шляхтою. У 1635 році біля першого дніпрового порогу – Кодацького – польським урядом була побудована фортеця Кодак, яка стала першим постійним поселенням нового часу в районі міста Дніпро. (Додаток А);

– історико-культурні пам'ятки Дніпра, садиба-музей Д. І. Яворницького, розташована у мальовничому місці біля Дніпра. Музей розповідає про життя та діяльність українського історика, археолога, дослідника історії українського козацтва Дмитра Яворницького, та є філією Дніпропетровського історичного музею імені Дмитра Яворницького (додаток Б);

– парк імені Глоби, який входить до переліку найстаріших і найбільших парків у місті, де налічується близько 8000 дерев та понад 2000 кущів, з поміж яких встановлено багато цікавих скульптур (Додаток В);

– Монастирський острів, знаходиться в парку ім. Шевченка. Вважається, що він був священною столицею скіфів і входить до числа 22 силових точок планети. На Монастирському острові розташований Свято-Миколаївський храм, що вперше був побудований у 954 році єпископом Григорієм за допомогою монах самарських рибалок на честь порятунку княгині Ольги (Додаток Г);

– Дніпровсько-Орільський природний заповідник – єдиний природний заповідник на Дніпропетровщині. Заповідник, що знаходиться в долині Дніпра, у межах Петриківського і Дніпровського районів. На території

заповідника під охороною знаходяться плавневі ліси, гаї, ділянки автохтонної рослинності, зокрема, дев'ять видів рослин, занесених до Червоної книги України (Додаток Д) [10];

– гора Калитва (перша назва гори – Замок) – заповідне урочище, що являє собою височину неправильної форми на Придніпровській низовині. За переказами, гора Калитва була захисним валом для запорізьких козаків і зберігає в собі козацькі скарби (Додаток Е);

– Аполлонівський палеовулкан – стародавній згаслий вулкан, розташований у 40 км від центру Дніпра, який старіший за кримські вулкани Кара-Даг і Фіолент. Аналоги такого вулкану залишилися одиниці у всьому світі (Додаток Є);

– скелі Орлине гніздо – це унікальна визначна пам'ятка загальнодержавного значення Дніпропетровської області, подібної якій немає ніде в Україні, але найцікавіше, що про її існування мало хто знає. Скелі мають природне походження і мають висоту близько 30 метрів. Локація включена до рейтингу унікальних місць, розташованих на території нашої країни (Додаток Ж);

– Дніпропетровський історичний музей ім. Д.І. Яворницького – музейний комплекс, який є одним із найстаріших музеїв України. Музей було засновано в 1849 р. громадськістю міста з ініціативи й участі Катеринославського губернатора А.Я. Фабра і директора училищ губернії Я.Д. Грахова. Нині у фондах музею зберігаються 250 тисяч музейних предметів, серед яких археологічні пам'ятники, реліквії запорізького козацтва, стародруки XVI-XVII ст., раритетні видання XVIII – початку XX ст., культова колекція, порцеляна, годинники, меблі, зброя і багато інших пам'ятників історії та культури (Додаток З);

– центр «Менора» – побудований у 2012 році, вважається найбільшим у світі єврейським багатофункціональним культурно-діловим центром. Це велична будівля з семи веж, які символізують образ храмового семисвічника – символу держави Ізраїль. Площа комплексу займає 50 000 кв.м., стіни якого

облицьовані єрусалимським каменем, який немає більше аналогів (Додаток И);

– сквер Героїв – наймасштабніший в Україні меморіальний комплексом, присвяченим загиблим під час Революції Гідності і героям АТО. На стелах Алеї Пам'яті увічнені 503 героя Дніпропетровщини, які загинули в боротьбі за свободу і незалежність України (Додаток І);

– музей ужиткового мистецтва Петриківського художнього орнаменту в с. Петриківка. Петриківка – це перший український об'єкт, занесений до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що знаходиться в Дніпропетровській області. Село Петриківка – невелике село з населенням близько 2000 жителів, але воно відоме у всьому світі завдяки своїй унікальній традиції розписування, яка називається «петриківський розпис».

Петриківський розпис – це унікальний вид народного мистецтва, що виник на початку ХХ-го століття. Він характеризується яскравими кольорами, деталізацією та геометричними орнаментами. Цей стиль розпису широко використовується в декоруванні різних предметів побуту, включаючи посуд, скрині, меблі та інші речі.

Місцеві пам'ятки, що заслуговують уваги:

– головний осередок петриківського розпису Центр народного мистецтва «Петриківка», в якому працює 40 майстрів, які створюють унікальні шедеври народного мистецтва;

– місцевий етнографічний музей, де представлена історія селища та етапи становлення петриківського ремесла;

– історико-етнографічний комплекс «Козацька сотня» – це унікальна культурна пам'ятка, яка відображає життя та культуру козаків на території України. Головна експозиція комплексу розташована в музеї, де представлені різноманітні елементи козацького життя (Додаток Ї).

Загалом Дніпропетровська область має дуже велику кількість історико-культурних пам'яток: Свято-Троїцький собор; Костел Святителя Миколая і Свято-Миколаївський собор м. Кам'янське; Комплекс церков у с. Китайгород;

Свято-Миколаївський Самарський пустинний чоловічий монастир; Могила кошового отамана Івана Сірка; Новомосковський музей історії та краєзнавства імені Петра Калнишевського та багато інших.

Звісно, розглядаючи розвиток культурного туризму в регіоні, не можна не відмітити і Набережну Дніпра, як привабливу туристичну локацію для туристів. Набережна м. Дніпро є найдовшою набережною в Європі протяжністю 23 км. Вона складається з трьох послідовних набережних: Заводської, Січеславської і набережної Перемоги, де можна побачити: унікальний ресторан міста «Поплавок», фонтан «Сфера», Храм Іоанна Хрестителя, фонтан «Лебідь», «Кулю бажань» і багато ін. (Додаток Й).

З переліку театрів області, слід відзначити театр одного актора «Крик», який користується найбільшою популярністю як серед туристів, так і серед місцевого населення. «Крик» – унікальний театр, єдиний у своєму роді, де одна особа, Михайло Васильович Мельник, народний артист України, лауреат багатьох фестивалів є одночасно актором, режисером, сценаристом, сценографом, художником, музичним редактором, гримером, і костюмером.

Що стосується культури і традицій Дніпропетровщини, то можна сказати, що вона має багату історію, культуру та природу, що робить її привабливою для туризму. Тут можна знайти багато цікавих місць та подій, пов'язаних з традиціями та звичаями народу.

При внесенні козацьких пісень Дніпропетровщини до списку нематеріальної культурної спадщини Комітет ЮНЕСКО виділив три колективи, які виконували козацькі пісні: «Криниця», «Богуславочка» та «Первоцвіт». Колись у Підгородньому була сильна традиція співати козацьких пісень, на свята співала вся вулиця, або якщо хлопців відправляли в армію, то це був ритуал, спосіб побажати їм удачі і повернутися додому живими. Зараз цього немає, і залучити молодь до співу, незалежно від навчання дітей, неможливо. Козацькі пісні у виконанні оркестру відрізняються не лише змістом, а й виконанням, адже ніде більше не співають таких розлогих і протяжних пісень, де «степове багатоголосся» властиве дніпропетровським козацьким пісням.

Культурний потенціал є одним із головних факторів розвитку регіонального туризму. Однак тут важливо враховувати зміну ролі виробників та споживачів туристського продукту: якщо у другій половині ХХ ст. туристський попит формувався переважно під впливом туристичної пропозиції, то у ХХІ ст. ситуація змінюється на протилежну.

Якщо розглядати комплексно туристичний потенціал Дніпропетровської області, то можемо визначити, що регіон має можливості та потенціал для розвитку багатьох видів туризму, чим може сприяти формуванню привабливості для будь якого туриста (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Комплексна оцінка туристичного потенціалу Дніпропетровської області у 2023р.

Складові потенціалу	Показники об'єктів
<i>Історико-культурний потенціал</i>	
Пам'ятники культури та архітектури	432 /318
Історично населені місця загальноукраїнського та місцевого значення	8
Об'єкти культурної спадщини	3
Театри	13
Музеї	9
Культурно-етнічні об'єкти	понад 100
<i>Туристично-ресурсний потенціал</i>	
Природно-заповідні території	105
Річки	55
Об'єкти природно-заповідного фонду, в т.ч:	
- пам'ятки природи;	52
- регіональні ландшафтні парки;	3
- заповідні урочища;	3
- батанічні сади;	3
- дендрологічний парк.	1
Родовища природних мінеральних вод / лікувальних грязей	15/4
<i>Потенціал потреб туристів</i>	
Кількість колективних засобів розміщування, од	228
Об'єкти санаторно-курортного профілю	Близько 30
Транспортна інфраструктура, у т. ч.:	
- міжнародний аеропорт	1
- залізничні вокзали у м. Дніпро	2
- автовокзал у м. Дніпро	1
Туристичні фірми (на 100 тис. населення)	понад 18
Підприємства громадського харчування	650

<i>Екологічний потенціал</i>	
Рівень впливу на навколишнє середовище	перевищує норму забруднення майже в 1,5 рази

Отже, культурний туризм є одним з найпоширеніших видів туризму, як в Україні так і у Дніпропетровській області. Він приваблює не лише місцевих туристів, але і користується попитом серед іноземних. Даний вид туризму дозволяє вивчити та поринути в традиції, культуру, звичаї, історію певної країни чи регіону. Культурний туризм – доволі популярний напрямок відпочинку. У різних країнах мандрівники із задоволенням їздять у сільську місцевість, відвідують етно - садиби та малі міста, знайомляться з культурою даної місцевості. Людина, яка втомилася від шуму та міської метушні, може добре відпочити на природі та познайомитися з традиційним устроєм місцевих жителів.

1.2. Організаційно - економічна характеристика ФОП Чорна Тетяна Михайлівна / ТА «NOVA TOUR»

Діяльність туристичної агенції вважається досить поширеним видом бізнесу у сфері туризму. Значна частина фірм діє як роздрібні туристичні агенції, працюючи безпосередньо з клієнтами.

Організаційно – правова форма туристичного підприємства «NOVA TOUR» є фізична особа – підприємець (ФОП).

ФОП Чорна Тетяна Михайлівна / ТА «NOVA TOUR» – це сучасна універсальна туристична агенція, яка пропонує широкий спектр послуг для всіх груп клієнтів, бере активну участь у соціальному та економічному житті регіону. Місія ТА «NOVA TOUR» така: «Ми працюємо, щоб зробити ТА найкращою для своїх клієнтів. Ми хочемо, щоб кожній людині, яка знаходиться на сайті компанії, приходить до офісу, користується послугами туристичної агенції, подобалося бути нашим клієнтом».

ФОП Чорна Тетяна Михайлівна / ТА «NOVA TOUR» є комерційною організацією, яка виконує свою діяльність відповідно до нормативної бази України. Туристична агенція «NOVA TOUR» створена у місті Новомосковськ Дніпропетровської області. Діяльність ТА включає в себе організацію подорожей та відпочинку для клієнтів.

Головною метою турагенційної діяльності є вирішення проблем та потреб клієнтів з організації приємного, якісного та комфортного відпочинку, пропонуючи широкий спектр подорожей та туристичних послуг високої якості із забезпеченням надійності наданих послуг.

Основними завданнями туристичної агенції є:

- організація туру, яка включає в себе вибір напрямку, маршруту, готелів, транспорту та інших послуг для підготовки і проведення подорожі;
- резервування послуг: турагенція бронює готелі, авіаквитки, трансфери, екскурсії та інші послуги для своїх клієнтів;
- консультування клієнтів, менеджери туристичної агенції надають інформацію щодо потенційних напрямків подорожей, готелів, віз, страхування та інших питань, пов'язаних з подорожами;
- підтримка під час подорожі, яка включає вирішення будь-якої проблеми або ситуації, які виникають;
- продаж туристичних продуктів: турів, круїзів, готельних номерів, квитків на події та інших туристичних продуктів.

Загалом, турагенції спрощують процес подорожування для своїх клієнтів, надаючи їм зручні та безпечні варіанти відпочинку.

Географія пропонованих маршрутів туристичної агенції: Індонезія, ОАЕ, Андорра, Йорданія, Оман, Іспанія, Болгарія, Італія, Сейшельські острови, Кіпр, Таїланд, Греція, Китай, Танзанія, Грузія, Куба, Туніс, Домініканська республіка, Маврикій, Туреччина, Єгипет, Мальдіви. Також туристична агенція організовує автобусні тури Європою та Україною.

Туристична агенція знаходиться у центральній частині міста Новомосковськ, має зручні умови для паркування автомобілів клієнтів.

Туристична агенція орендує приміщення під офіс. На вході в приміщення фірми висять стенди пропонованих маршрутів та інформація про акції на тури. Приміщення ТА досить просторе, є місця для відпочинку відвідувачів, які облаштовані журнальними столиками і зручними кріслами. На кожному столику знаходяться різноманітні брошури, проспекти та фотографії пропонованих турів. Основними напрямками діяльності туристичної агенції є:

- планування та організація подорожей для клієнтів, включаючи бронювання готелів, квитків на транспорт (повітряний, залізничний, автобусний), екскурсій та інших додаткових послуг;

- пропонування готових пакетів туристичних послуг, які включають усе необхідне для поїздки, наприклад, проживання, харчування, екскурсії та перевезення;

- надання послуг з організації ділових поїздок для бізнес-клієнтів, таких як підприємства та компанії. Це включає організацію конференцій, семінарів, корпоративних заходів тощо;

- надання послуг для індивідуальних туристів, які віддають перевагу самостійним подорожам та індивідуальному підходу до організації своїх поїздок;

- організація екскурсій та оглядових турів для відвідувачів різних місцевостей, пам'яток, музеїв тощо;

- надання клієнтам інформації та консультацій з питань подорожей, візової підтримки, медичного страхування, безпеки тощо.

Ці напрямки можуть змінюватися залежно від специфіки та цільової аудиторії туристичної агенції.

Штат туристичної агенції складають: директор, бухгалтер, 2 менеджери за напрямками, менеджер з реклами та кур'єр. Загальна чисельність персоналу – 6 осіб.

Основний напрям діяльності – турагентська діяльність, тобто, робота з приватними особами, підбір та надання необхідних відомостей про тур,

продаж пакетних та нестандартних путівок, сформованих туристичним оператором. Путівки продаються у будь-яких напрямках.

Розподіл обов'язків серед працівників туристичної агенції «NOVA TOUR» здійснюється залежно від розміру агенції, специфіки її діяльності та структури.

Директор туристичної агенції визначає стратегічні напрямки розвитку, забезпечує роботу всіх підрозділів та контролює їхню діяльність; укладає договори, ознайомлюється з новинками ринку, розпоряджається фінансовими коштами; приймає рішення про прийом на роботу чи звільнення працівників.

Менеджери з продажу взаємодіють з клієнтами, надають консультації щодо туристичних послуг, формують та пропонують пакетні тури, координують бронювання тощо; вільно володіють інтернет-технологіями, навичками продажу; організують ефективну систему роботи з клієнтами (по телефону та при зустрічі); вирішують непередбачені ситуації та проблеми.

Обов'язки менеджера з реклами включають такі аспекти:

- розробка плану рекламних заходів на основі аналізу цільової аудиторії, конкурентного середовища та бюджетних обмежень;
- розробка рекламних банерів, брошур, відеороликів, афіш тощо, які ефективно презентують туристичні послуги компанії;
- планування та виконання рекламних кампаній у мережі Інтернет (через соціальні мережі, рекламні банери, контекстну рекламу тощо), у друкованих виданнях, на телебаченні;
- збір та аналіз даних про ефективність рекламних кампаній, вивчення потреб цільової аудиторії, виявлення нових трендів у сфері туризму;
- аналіз результатів рекламних кампаній та внесення коректив у стратегію на основі зібраних даних.

Загалом, роль менеджера з реклами полягає в розробці та виконанні стратегій, спрямованих на привертання уваги та збільшення популярності туристичних послуг компанії серед потенційних клієнтів.

Бухгалтер веде облік фінансових операцій, оформляє та відстежує виконання договорів.

Кожен працівник має свою унікальну роль у функціонуванні агентства, але спільно вони створюють злагоджену систему, спрямовану на задоволення потреб клієнтів та успішну роботу агентства.

Організаційна структура туристичної агенції «NOVA TOUR» представлена на рис. 1.8.

Рисунок 1.8 – Організаційна структура ТА «NOVA TOUR»

Розглядаючи структуру управління підприємства варто зазначити, що управлінський процес реалізується в межах структури, яка може бути визначена, як лінійно-функціональна.

Лінійно-функціональна структура є однією з найбільш поширених форм організаційної структури в туристичному бізнесі. В лінійно-функціональній структурі організація поділяється на функціональні підрозділи, такі як відділи продажу, маркетингу, фінансів тощо, кожен з яких відповідає за певну функцію. Керівництво проходить по лінії від верхнього рівня керівництва до нижніх рівні. Кожен підрозділ спеціалізується на виконанні певної функції або

завдання. Це дозволяє спеціалізуватися та розвивати експертизу в конкретних областях діяльності.

В лінійно-функціональній структурі виконавчі рішення передаються по прямій лінії від керівництва до відповідних підрозділів чи підлеглих працівників. Це спрощує комунікацію та прийняття рішень. Кожний підрозділ має чітко визначені обов'язки та відповідальність за виконання певних завдань. Це допомагає уникнути дублювання робіт та покращує ефективність виконання завдань. Комунікація зазвичай відбувається в межах кожного підрозділу, що може призводити до обмеження обміну інформацією між різними частинами організації.

Отже, лінійно-функціональна структури підходить для організацій, які працюють над стандартними продуктами або послугами та не потребують швидких реакцій на зміни на ринку. Вона сприяє ефективності та спеціалізації, але може бути менш гнучкою в умовах швидко змінюючогося середовища. Їх переваги проявляються в управлінні невеликими туристичними агенціями.

Процес реалізації туристського продукту включає кілька етапів.

Перший етап має на увазі початкове звернення клієнта за консультацією та допомогою у підборі путівки. Менеджер задає уточнюючі питання про бажання клієнта та його потреби у характері відпочинку. Потім клієнту пропонуються на вибір певну кількість турів, що підходять його вимогам. Після того, як клієнт визначився з вибором, відбувається укладання договору з агентством та розрахунок із клієнтом. Аж до вильоту клієнта, співробітник інформує клієнта про можливі зміни та нагадує клієнту про дії, які він повинен зробити до відправлення. На цьому обслуговування клієнта не закінчується.

Напередодні подорожі співробітник нагадує клієнту про майбутню подорож. Під час подорожі організація також несе відповідальність за кожного клієнта. Після закінчення туру у клієнтів з'ясовують думку про подорож, з'ясовуються негативні сторони. Все це робиться для покращення роботи агентства.

У туристичній агенції працюють працівники різних категорій. Загальна чисельність персоналу туристичної агенції склала у 2023 році 6 осіб.

Динаміку чисельності персоналу агенції показано на рис. 1.9.

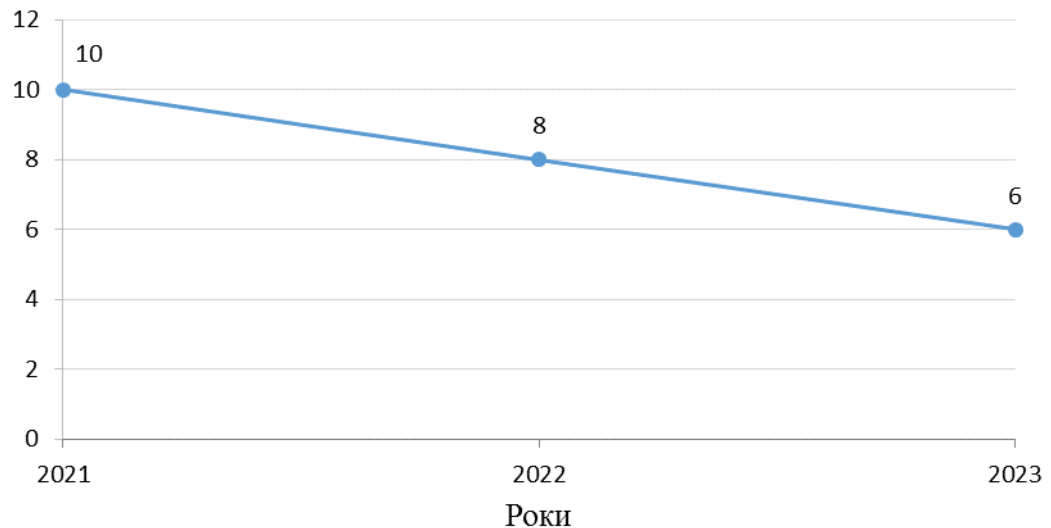

Рисунок 1.9 – Динаміка чисельності персоналу ТА «NOVA TOUR»

На рис.1.9 бачимо, що чисельність персоналу в туристичній агенції знижується. За період з 2021 року по 2023 рік відбулося скорочення співробітників з 10 осіб до 6 осіб. На скорочення вплинуло декілька причин:

1) у 2021 році були впроваджені інформаційні системи, серед яких автоматизована система бронювання;

2) у 2021 – 2022 роках спостерігається КОВІД-19, який наклав країну ще у 2019 р., що призвело до спалаху в усьому світі пандемії;

3) у 2022 році рф напала на Україну, деякі працівники, виїхали за кордон.

Для туристичного підприємства важливим ресурсом є персонал. Персонал є одним із найбільш складних об'єктів управління в організації, оскільки на відміну від матеріальних факторів виробництва має можливість приймати рішення та критично оцінювати вимоги до них.

На роботу персоналу має вплив вікова структура співробітників туристичної агенції, яка показана в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Вікова структура персоналу ТА «NOVA TOUR» за 2021 – 2023 роки

Вікова категорія	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	2021 р.	2022 р.
20-30 років	6	60,0	3	37,5	3	50,0	-10,0	12,5
31-40 років	4	40,0	5	62,5	3	50,0	10,0	-12,5
Разом	10	100	8	100	6	100	х	х

Бачимо з табл.1.5, що основна цільова група персоналу знаходиться у віковому діапазоні 20 - 40 років та складала на протязі 2021 - 2023 років основну частину усіх працюючих. Це свідчить проте, що ТА віддає перевагу молодим робітникам з певним рівнем досвіду.

Важливе значення для ефективної роботи туристичної агенції відіграє освіта персоналу (табл.1.6).

Таблиця 1.6 – Освітня структура персоналу ТА «NOVA TOUR» за 2021-2023 роки

Рівень освіти	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміна (+;-) питомої ваги 2023 р. від	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	2021 р.	2022 р.
Середній рівень освіти	1	10,0	1	12,5	1	16,7	6,7	4,2
Перший рівень вищої освіти - «бакалавр»	7	70,0	5	62,5	3	50,0	-20,0	-12,5
Другий рівень вищої освіти - «магістр»	2	20,0	2	25,0	2	33,3	13,3	8,3
Разом	10	100	8	100	6	100	х	х

Результати аналізу показали, що переважна частка персоналу мають вищу освіту. Так, у 2023 році частка працівників, яка мала другий рівень вищої освіти - «магістр» складає 33,3 % (2 осіб), що на 8,3% більше ніж у 2022 році. Частка працівників, які мають перший рівень вищої освіти - «бакалавр»

знизилась у 2023 році у порівнянні з попереднім роком на 12,5%, і склала 50,0%. Це свідчить про звільнення робітників першого рівня вищої освіти - «бакалавр».

Особливості управління персоналом в значній мірі залежать від статі працюючих. Це обумовлюється тим, що до персоналу жіночої та чоловічої статі необхідний індивідуальний підхід (табл.1.7).

Таблиця 1.7 – Оцінка персоналу ТА «NOVA TOUR» за статтю

Стать	Кількість по роках, осіб			У % до загальної чисельності			Відхилення (+;-) у % 2023 р. від	
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022
Персонал								
Чоловіки	3	2	1	30,0	25,0	16,7	-13,3	- 8,3
Жінки	7	6	5	70,0	75,0	83,3	13,3	8,3
Разом	10	8	6	100	100	100	x	x

За статтю на підприємстві переважають жінки, це частково обумовлено специфікою роботи туристичної агенції. Зростання кількості працівників обох статей не спостерігалось, так, як відбулося скорочення персоналу.

Про ефективність системи управління персоналом найбільш точно свідчать показники плинності персоналу (табл. 1.8).

Таблиця 1.8 – Рух персоналу ТА «NOVA TOUR» у 2021 – 2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023/ 2021 рр.
Середньооблікова кількість працівників	10	8	6	-4
Прийнято працівників	4	-	-	-4
Вибуло працівників	3	2	2	-1
з них за власним бажанням	3	2	2	-1
Плинність кадрів	0,1	0,25	0,33	0,23

На підприємстві має місце активний рух персоналу, також спостерігаються різкі коливання в динаміці коефіцієнту плинності кадрів,

який свідчить про високий рівень звільнених працівників за власним бажанням. Головною причиною може бути невідповідність діючої системи стимулювання персоналу, яка є основною силою впливу на дії персоналу.

Загальна характеристика ТА «NOVA TOUR» не є повною без аналізу фінансових показників, наведених в табл. 1.9.

Таблиця 1.9 – Фінансові показники ТА «NOVA TOUR» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Відхилення			
				абсолютне		відносне	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Виторг, тис. грн	1863,3	1755,2	1283,4	-108,1	-471,8	-6,1	-36,8
Кількість працівників, осіб	10	8	6	-2	-2	-25,0	-33,3
Фонд оплати праці, тис. грн	756,02	646,14	485,02	-109,9	-161,1	-17,0	-33,2
Середньомісячна заробітна плата, грн	6300,2	6730,6	6736,4	430,4	5,8	6,4	0,09
Продуктивність праці, тис. грн	186,3	219,4	231,9	33,1	-5,5	15,1	-2,6

Як бачимо з табл.1.9, що середньомісячна заробітна плата у туристичній агенції щорічно зростає, але темпи зростання доволі низькі враховуючи щорічну інфляцію.

Оцінка продуктивності праці протягом аналізованого періоду показує її зниження у 2023 році на -2,6% у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про те, що діюча система мотивації не сприяє підвищенню продуктивності праці.

При цьому слід розуміти, що у 2021 році на фінансові результати роботи туристичної агенції негативний вплив завдала пандемія ковіду, а у 2022 -2023 роках – воєнні події.

1.3. PEST та SWOT аналіз середовища функціонування ТА «NOVA TOUR»

Туристична агенція «NOVA TOUR» проводить свою діяльність у зовнішньому середовищі, фактори якого мають вагомий вплив на його функціонування.

На теперішній час стратегічне планування діяльності туристичної агенції неможливе без урахування кризових змін (пандемія та війна з РФ). Для цього необхідно виявлення змін у зовнішньому макросередовищі туристичного підприємства в кризових умовах, а також виявлення найбільш істотних позитивних та негативних чинників таких змін для подальшого підвищення конкурентоспроможності і стійкості зазначеного підприємства на туристичному ринку.

Для аналізу зовнішнього середовища використовують різні методи та інструменти, що дозволяють відобразити ступінь впливу зовнішніх факторів різної спрямованості.

PEST - аналіз - це метод стратегічного аналізу, що використовується для оцінки впливу політичних, економічних, соціокультурних та технологічних факторів на діяльність підприємства. Для туристичної агенції PEST-аналіз може бути корисним для зрозуміння зовнішнього середовища, в якому вона працює, і визначення стратегічних напрямків розвитку.

До факторів впливу зовнішнього середовища відносяться:

1. Політичні фактори:

– законодавство та правила щодо туризму. Оцінка впливу на діяльність агенції змін у законодавстві щодо туристичної галузі, таких як візові режими, міграційні правила, податкові ставки;

– політична стабільність. Аналіз можливих ризиків, пов'язаних з політичними та військовими конфліктами, нестабільністю режиму, терористичними загрозами та іншими подіями, які можуть вплинути на туристичну безпеку;

– публічна політика щодо туризму. Оцінка ставлення уряду до розвитку туризму, наявність програм підтримки або ініціатив для розвитку туристичної галузі.

2. Економічні фактори:

– економічна стабільність. Аналіз впливу економічних коливань, інфляції, безробіття на попит на туристичні послуги та спроможність клієнтів оплачувати подорожі;

– обмінні курси. Оцінка впливу змін курсів валют на вартість подорожей та міжнародний туризм;

– доходи та рівень життя. Аналіз впливу рівня доходів на споживчу активність у сфері туризму.

3. Соціокультурні фактори:

– демографічні зміни. Оцінка впливу зміни демографічних показників (наприклад, зростання кількості людей похилого віку) на попит різних видів туристичних послуг;

– тенденції споживання. Аналіз змін у споживчих звичках та попиті на конкретні види туризму (екологічний туризм, культурний туризм, сімейний відпочинок тощо);

– культурні та соціальні тенденції. Оцінка впливу зміни культурних та соціальних цінностей на попит на туристичні послуги.

4. Технологічні фактори:

– інновації у технологіях. Аналіз впливу новітніх технологій (інтернет-бронювання, мобільні додатки, віртуальна реальність тощо) на способи продажу та маркетингу туристичних послуг;

– зміни у технологічних стандартах. Оцінка впливу змін у технологічних стандартах на ефективність та конкурентоспроможність туристичної агенції.

Після проведення аналізу туристична агенція може використовувати отримані висновки для розробки стратегій розвитку, виявлення можливостей та ризиків, а також вирішення поточних проблем.

Оскільки зовнішнє середовище характеризується високим рівнем невизначеності та мінливості, достатньо часто при його аналізі науковці використовують експертні методи [39]. В опитуванні брали участь представники реального туристичного сектору.

В рамках даного дослідження, аналіз проведемо у наступній послідовності. Спочатку визначаються основні фактори зовнішнього середовища туристичної агенції, потім долучаються експерти, які визначають найбільш значущі фактори та напрями їхнього впливу. Далі експерти визначають рівень значущості кожного із факторів (закритим методом на основі бальних оцінок). На кінцевому етапі оцінки експертів усереднені, кожній із них присвоєний ваговий коефіцієнт.

Експертам було запропоновано визначити 4-5 найбільш впливових факторів. За допомогою бальних оцінок всі фактори зовнішнього середовища були оцінені експертами за п'ятибальною шкалою, де 5 – ознака виражена в повній мірі, 1 – ознака виражена слабо або незначно.

За результатами експертої групи було сформовано перелік факторів зовнішнього середовища, наведений в табл. 1.10.

Таблиця 1.10 – PEST - аналіз туристичної агенції «NOVA TOUR»

Фактори	Експертна оцінка ступеня впливу					Середня оцінка	Ваговий коефіцієнт
1. Політичні							
1.1 Політична нестабільність	3	4	2	2	3	2,8	0,04
1.2 Податкова політика у сфері туризму	4	3	5	3	4	3,8	0,06
1.3 Обмеження руху через кордони	5	5	5	5	5	5,0	0,08
1.4 Військові дії на території України	5	4	4	5	5	4,6	0,07
1.5 Політичні відносини між країнами	3	3	3	4	3	3,2	0,05
2. Економічні							
2.1 Динаміка курсу валют	3	4	5	5	4	4,2	0,07
2.2 Зменшення реальних доходів населення	5	4	4	5	5	4,6	0,07
2.3 Залучення іноземних інвестицій	4	4	5	4	5	4,4	0,06
2.4 Зниження попиту в галузі надання послуг на тлі пандемії та військових дій	5	4	5	4	5	4,2	0,07
2.5 Підвищення зацікавленості до внутрішнього туризму у зв'язку із обмеженнями на перетин кордонів	4	4	3	4	4	3,8	0,05

Продовження табл. 1.10

3. Соціальні							
3.1 Рівень життя	3	3	3	4	3	3,2	0,04
3.2 Демографічні зміни	2	2	3	3	2	2,4	0,03
3.3 Культурні зміни	3	4	4	4	3	3,6	0,05
3.4 Зміни в структурі міського та сільського населення	3	2	4	4	4	3,4	0,05
4. Технологічні							
4.1 Рівень застосування технологій в галузі	2	3	3	2	2	2,4	0,04
4.2 Інформація і комунікації, вплив інтернету	4	4	4	5	4	4,2	0,06
4.3 Віддача переваг населення онлайн замовленню і бронювання по мережі Інтернет	3	3	4	5	4	3,8	0,05
4.4 Запровадження сервісних систем самообслуговування клієнтів	4	4	4	5	5	4,4	0,06
Всього:						63,8	1

З табл. 1.10 бачимо, що найбільший негативний вплив на діяльність туристичної агенції мають:

- політичні – військові події, обмеження руху через кордони;
- економічні – динаміка валютних курсів, рівень доходів населення, зниження попиту на туристичні послуги на тлі військових подій та пандемії;
- соціальні – рівень життя, демографічні зміни.

До позитивних факторів впливу на зовнішнє середовище можна віднести:

- економічні – підвищення зацікавленості до внутрішнього туризму у зв'язку із обмеженнями на перетин кордонів;
- технологічні – запровадження логістичних та сервісних систем самообслуговування клієнтів.

SWOT-аналізу відносять до групи ситуаційних досліджень і його проводять для того, щоб перед організацією з'явилася виразна картина, що складається з кращої можливої інформації та даних, а також розуміння зовнішніх сил, тенденцій та перешкод, в умовах яких організація має намір зайняти конкурентоспроможне місце [35].

Для того, щоб визначити стратегію та місію туристичної агенції «NOVA TOUR», проведемо SWOT-аналіз, який полягає в аналізі сильних та слабких

сторін організації, можливостей та загроз. Даний аналіз дозволить обрати стратегію поведінки туристичного підприємства, а також визначитись в якій області організація найбільш компетентна, а в якій – ні.

Результати SWOT- аналізу зведено в табл. 1.11.

Таблиця 1.11 – SWOT - аналіз туристичної агенції «NOVA TOUR»

Зовнішнє середовище	
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Відкриття нових туристичних напрямів. 2. Зменшення податкового навантаження на підприємства сфери туризму. 3. Підвищення іміджу Дніпропетровщини. 4. Удосконалення співпраці с турагенціями та с туроператорами. 5. Покращення якості надання туристичних послуг. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення кількості конкурентів. 2. Спад економіки. 3. Нестабільність валютного курсу. 4. Зниження рівня доходів клієнтів. 5. Девальвація національної валюти.
Внутрішнє середовище	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення у сфері культурного туризму умов для розвитку малого бізнесу та підприємництва. 2. Зменшення податкового навантаження на підприємства сфери туризму. 3. Наявність великої кількості та різноманітності об'єктів, придатних для показу в культурному туризмі. 4. Наявність об'єктів культурної спадщини, пов'язаних із етнічною культурою. 5. Активізація ринку туристських послуг. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Слабкий рівень маркетингу. 2. Недостатньо розвинена система стимулювання персоналу. 3. Висока плінність кадрів. 4. Недостатньо злагоджена робота трудового колективу

У поточній ситуації ТА «NOVA TOUR» необхідно дотримуватися наступної стратегії: використовувати на максимум свої «можливості» для мінімізації своїх «слабких сторін».

В результаті проведеного SWOT-аналізу виявлено переваги, які необхідно враховувати у стратегії підвищення конкурентоспроможності культурного туризму у регіоні. Завдяки проведенню SWOT-аналізу, туристична агенція зможе вибрати оптимальний шлях розвитку, уникнути загроз з боку зовнішнього середовища та максимально ефективно використовувати наявні можливості та ресурси.

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Перспективи розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області

Розвиток культурного туризму в регіоні має значний потенціал і може стати важливим фактором економічного зростання та соціального розвитку. До ключових аспектів та перспективи розвитку культурного туризму можна віднести:

1. Розвиток інфраструктури:

– покращення транспортних зв'язків (інвестування в дороги, залізниці, авіасполучення та громадський транспорт зробить культурні об'єкти більш доступними для туристів);

– готельний сектор (розвиток готельної інфраструктури, від бюджетних хостелів до люксових готелів, забезпечить комфортне перебування туристів).

2. Збереження та популяризація культурної спадщини:

– реставрація історичних пам'яток (відновлення та збереження архітектурних пам'яток, музеїв, театрів тощо);

– проведення культурних заходів (організація фестивалів, виставок, концертів, що привертають увагу до культурної спадщини регіону).

3. Інновації та технології:

– цифровізація культурної спадщини (використання технологій віртуальної реальності (VR), доповненої реальності (AR) для створення інтерактивних екскурсій);

– розробка мобільних додатків (додатки для туристів з інформацією про культурні об'єкти, маршрути, аудіогіди).

4. Маркетинг та промоція:

- розробка бренду регіону (формування унікального образу регіону як культурної столиці через рекламні кампанії, соціальні медіа, участь у міжнародних туристичних виставках);

- співпраця з медіа (активна робота з журналістами, блогерами, інфлюенсерами для популяризації регіону).

5. Співпраця та партнерство:

- залучення інвесторів (створення сприятливих умов для інвестицій в культурні проекти);

- міжнародні програми та гранти (участь у міжнародних проектах з розвитку культурного туризму, отримання грантів на реалізацію проектів).

6. Освітні програми та підготовка кадрів:

- підготовка професіоналів у сфері туризму (навчальні програми для гідів, менеджерів, маркетологів);

- підвищення кваліфікації (курси та тренінги для існуючих кадрів з новітніх технологій та методик у сфері туризму).

7. Екологічний та сталий розвиток:

- екологічний туризм (врахування екологічних аспектів при розвитку туристичної інфраструктури, популяризація екотуризму);

- сталий розвиток (забезпечення збереження культурних ресурсів для майбутніх поколінь).

Загалом, культурний туризм має потенціал стати ключовим напрямком розвитку регіону, сприяючи економічному зростанню, створенню нових робочих місць та збереженню культурної спадщини. Розширенню культурного туризму в наш час сприяють розвиток усіх видів транспорту, міжрегіональні та міжнародні культурні контакти, становлення та вдосконалення індустрії туризму в нашій країні та світі.

Однією з перспективних територій у розвитку культурного туризму є Дніпропетровська область, що має низку конкурентних переваг (наявність різних форм народної творчості, в тому числі проведення найпопулярніших масових національних свят; виробництво ексклюзивних товарів та послуг, які

є продуктами народних ремесел; наявність великої кількості та різноманітності видів об'єктів культурної спадщини).

Сучасна Дніпропетровщина є однією з найбільших і найнаселеніших областей в країні, а також важливим економічним, культурним, історичним центром України та здійснює значний внесок у її розвиток.

Подорожуючи регіоном туристи мають змогу відвідати багато історичних пам'яток та об'єктів національного рівня. Вони можуть ознайомитися з різноманітними національними особливостями: відвідати ярмарки та фестивалі, де можна спробувати народну кухню та напої, а також придбати сувеніри, які ще довго будуть нагадувати про минулі події.

Наприклад, етнофестиваль «Колодій незламний», який проходить на чотирьох локаціях з національними забавами, танцями та веснянками, конкурсами та розвагами, частуванням традиційними стравами, різноманітними варениками та смаколиками.

Колодій – суто українське свято, якому немає аналогів у інших народів.

Традиційним елементом гулянь на Колодія є спалення величезного опудала Зими, що символізує проводи холодів і народження Весни та нового життя.

В традиціях Дніпропетровської області зберігаються народні звичаї та обряди, які передаються з покоління в покоління, це народні гуляння, весільні звичаї, святкування різних свят.

Серед традицій, які відзначаються у регіоні можна виділити:

– Різдво або Різдво Христове, є одним з найважливіших християнських свят, що відзначає народження Ісуса Христа. Це свято має глибоке релігійне значення і супроводжується численними традиціями та обрядами.

Різдво святкує народження Ісуса Христа, якого християни вважають Спасителем світу. Згідно з Біблією, Ісус народився у Віфлеємі від Діви Марії.

Це подія, що символізує початок нового етапу в історії спасіння людства (рис.2.1-2.2).

Рисунок 2.1-2.2 – Традиційне релігійне свято Різдво Хростове

Джерело: сформовано на основі [29]

Різдво є часом сімейних зустрічей, радості і добра, коли люди прагнуть робити добро і ділитися теплом з іншими;

– Водохреща, знаменує хрещення Ісуса Христа в річці Йордан, що було здійснено Іоанном Хрестителем. Водохреща є завершенням циклу різдвяно-новорічних свят і має велике релігійне та культурне значення. Головним обрядом Водохреща є освячення води, яке проводиться у церквах та на відкритих водоймах. (рис.2.3).

Рисунок 2.3 – Свято хрещення Ісуса Христа

Джерело: сформовано на основі [28]

Свято Водохреща є важливим моментом у житті християн, що підкреслює значення хрещення та духовного очищення. Це час радості, оновлення та зміцнення віри.

Важливою подією на території Дніпропетровської області є традиційне святкування Дня міста. В кожній громаді відмічають це свято. Кожне місто святкує по своєму, у Дніпрі - це організація фестивалів, ярмарок, концертів, виставок тощо (рис. 2.4).

У 2022-2023 роках дніпрянці відмовилися від гучного святкування. На день народження традиційно загадують бажання. Так і дніпрянці не відійшли від традицій. І у всіх одне прагнення – Перемога. А вже потім будуть доречними гучні святкування.

Рисунок 2.4 – Улюблене свято дніпрян «День міста»

Джерело: сформовано на основі [31]

Це тільки малий перелік свят, які популярні та відзначаються у Дніпропетровській області. Вони відображають багату історію та культуру регіону, допомагаючи зберегти культурну ідентичність.

Дніпровський край має великий туристично-рекреаційний потенціал. Ліси та степи, зручні транспортні, водні та сухопутні шляхи, культурно-

історична спадщина, етнокультурний потенціал визначили долю нашого краю як історичного «перехрестя», де в минулому і теперішньому переплелися долі багатьох народів. Це свідчить про культурне різноманіття регіону.

2.2. Напрями раціонального використання туристичних ресурсів регіону з позиції розвитку культурного туризму

Дніпропетровська область має унікальні туристичні ресурси, які використовуються в процесі розвитку культурного туризму і формують туристичну привабливість регіону.

Практика показує, що тенденція розвитку культурного туризму, по-перше, визнана створити позитивну динаміку для активізації людського капіталу, збереження культурної спадщини та історико – культурних об'єктів. По-друге, дати позитивний мультиплікаційний ефект від інкорпорування напрямів культурно – пізнавального туризму у регіональний розвиток у вигляді туристської пропозиції, попиту на культурні тури, туристичних потоків та примножити валовий регіональний продукт за рахунок відрахувань до консолідованого бюджету за статтею «туризм та відпочинок».

У Дніпропетровській області на сьогоднішній день не затверджено регіональну програму та напрями розвитку культурного туризму, не розроблені дорожні карти реалізації потенціалу у сфері культурного туризму. Враховуючи перераховані вище фактори, ми можемо розглядати різні варіанти його розвитку та реалізації в умовах наявного туристично - рекреаційного потенціалу у області.

Концепція розвитку культурного туризму в Дніпропетровській області, має дотримуватися принципу раціональності. Сутність принципу раціональності при організації проєктів по культурному туризму полягає у грамотному відборі елементів рекреаційної та природної підсистеми, які здатні попрацювати на регіональні проєкти із культурного туризму.

Аналіз стану соціально - культурного середовища та природних особливостей дозволив виділити в територіальній соціально - економічній системі Дніпропетровської області максимально вигідні ресурси, на яких може вибудовуватись культурний туризм досліджуваної території.

Раціональне використання туристичних ресурсів Дніпропетровського регіону з позиції розвитку культурного туризму може бути спрямоване на кілька основних напрямів:

1. Відновлення та збереження культурної спадщини:

– реставрація історичних пам'яток (проведення робіт з відновлення архітектурних об'єктів та пам'яток історії, таких як старовинні будівлі, музеї, археологічні об'єкти);

– створення музеїв та виставкових центрів (відкриття нових музеїв, присвячених історії, мистецтву, етнографії, які могли б привабити туристів).

2. Розвиток культурних заходів та фестивалів:

– організація фестивалів та культурних подій (проведення регулярних заходів, таких як музичні фестивалі, театральні вистави, кінофестивалі, які можуть стати важливими подіями в календарі туристів);

– підтримка традиційних ремесел та промислів (проведення ярмарок, майстер-класів, демонстрацій народного мистецтва).

3. Інфраструктурний розвиток:

– покращення туристичної інфраструктури (створення зручних умов для туристів, включаючи розвиток готельного бізнесу, ресторанів, транспортної інфраструктури);

– екологічний транспорт (розробка та впровадження екологічно чистого транспорту для туристів, що допоможе зберегти навколишнє середовище).

4. Маркетинг та просування:

– створення бренду регіону (розробка унікального туристичного бренду Дніпропетровського регіону, який би підкреслював його культурну унікальність);

– онлайн-платформи та мобільні додатки (розробка сучасних інформаційних ресурсів, що допоможуть туристам планувати свої подорожі, знаходити цікаві культурно - пізнавальні тури).

Основні напрями раціонального використання ресурсів у розвитку культурного туризму формуються виходячи з потенційних ресурсів, які має в своєму розпорядженні не тільки регіон в цілому, а кожна адміністративно - територіальна одиниця [34].

У рамках дослідження територіальної соціально - економічної системи Дніпропетровської області були виділені регіональні орієнтири щодо побудови регіональної політики розвитку культурного туризму: природно-рекреаційні, краєзнавчі, культурні.

Нижче наведено основні орієнтири, які можуть бути корисними для регіону (рис.2.5).

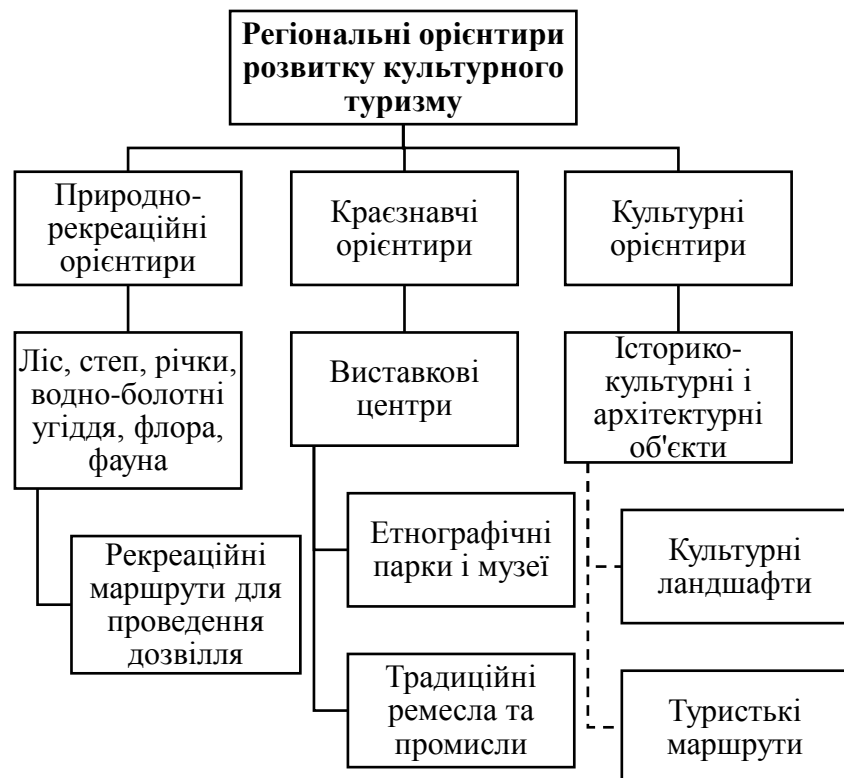

Рисунок 2.5 – Регіональні орієнтири розвитку культурного туризму

Джерело: сформовано на основі [34, 36]

Розвиток культурного туризму вимагає чітко визначених орієнтирів, які допоможуть спрямувати зусилля на досягнення сталого та ефективного розвитку. Визначення та реалізація цих орієнтирів допоможуть створити привабливу та стійку індустрію культурного туризму, що сприятиме економічному зростанню, збереженню культурної спадщини та підвищенню якості життя в регіоні [34].

Особливо чітко принцип раціональності проявляється під час виборів пріоритетних напрямів організації культурного туризму в Дніпропетровській області. Ситуаційний аналіз розвитку туризму у соціально-економічному просторі області дозволив виділити краєзнавчі орієнтири розвитку культурного туризму, що сприятиме зростанню інтересу у населення до виставкової діяльності та етнічної культури народів, що населяють регіон.

Культурні орієнтири розвитку культурного туризму представлені історико-культурними та архітектурними об'єктами.

Основою для проєктів із культурного туризму можуть стати: культурні ландшафти, історичні поселення, пов'язані із запорізьким козацтвом, православні храми тощо.

Раціональне застосування культурно-історичного середовища бачиться в об'єднанні історико-культурних та археологічних об'єктів у туристичні маршрутні мережі та у формуванні на основі етнічних поселень етнографічних парків та музеїв.

Поява нових туристичних маршрутів вирішить соціально-економічні проблеми на депресивних територіях, до яких вони мають просторову прив'язку.

Територія Дніпропетровської області поділена на райони, кожен з районів має свою «унікальність». Районування щодо потенціалу розвитку культурного туризму дозволило розділити територію на сім однорідних, складових частин, що дає можливість оцінити територію та окремі адміністративно - територіальні одиниці щодо розвитку напрямів культурного

туризму, а також позначити напрями його розвитку у Дніпропетровській області (рис. 2.6).

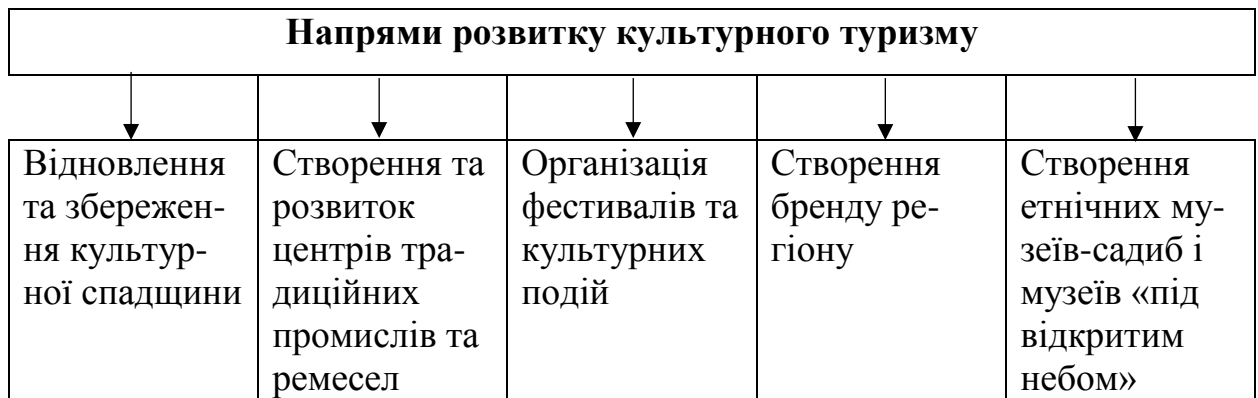

Рисунок 2.6 – Напрями розвитку культурного туризму у Дніпропетровській області

Кожен район має природні та рекреаційні ресурси, а також історико-культурні об'єкти, які сприяють розвитку туризму на даній території. Але, для ефективно розвитку туристично - рекреаційної економіки Дніпропетровської області необхідно здійснити підготовку заходів, щодо комплексного розвитку туристично - рекреаційного потенціалу регіону. Потужним ресурсом втілення таких ініціатив є туризм як інструмент поширення ознак локальної ідентичності територій, що мають свої унікальні ресурси культурної спадщини. Це сприяє зростанню економіки регіону, створює нові робочі місця та забезпечує рівень життя місцевих громад.

2.3. Розробка культурного туру по Дніпропетровській області

На даний час актуальними є екскурсії культурно-пізнавального характеру. Для організації екскурсійної програми в рамках культурно-пізнавального туризму було запропоновано тематичну екскурсію до міста Новомосковськ.

Тематична екскурсія – це вид екскурсії, що зосереджується на конкретній темі або аспекті культурного, історичного, природного чи іншого значення. Такі екскурсії можуть охоплювати різні напрямки, залежно від інтересів учасників та цілей екскурсії.

Тематична екскурсія за змістом присвячена розкриттю однієї теми. Їй властиве всебічне глибоке висвітлення певної теми. Такі екскурсії можуть проводитися як для туристичних груп, так і для навчальних закладів, з метою поглибленого вивчення конкретної теми.

Екскурсія до м. Новомосковськ за тематикою є культурно-історичною. Дана екскурсія включає підтеми з краєзнавства та архітектури.

Новомосковський район є найбільшим в Дніпропетровській області за природно - ресурсним потенціалом, в його межах можна розвивати сучасну туристичну діяльність. Районний центр – місто Новомосковськ (рис.2.7).

Рисунок 2.7 – Місто Новомосковськ

Джерело: сформовано на основі [22]

Новомосковський край дивовижний і неповторний у своєму роді, приваблює туристів безліччю пам'яток. Під час подорожі відбувається знайомство з історією стародавнього козацького міста – Новомосковська, яке було колишньою столицею козацької Самарської паланки.

Місто Новомосковськ засноване у 1672 році, але перші поселення на його території датовані ще 3 тис. до н.е. Новомосковськ розташувався на правому березі річки Самари, яка є лівою притокою Дніпра. За свою вікову історію місто змінило багато назв – це і Самар, Самара, Самарчик, Самарчик-Новоселиця, Новоселівка, Самара Катеринослав. У період 1782-1786 р.р. він був остаточно перейменований на Новомосковськ. Духовну підтримку району забезпечують 32 храми, які знаходяться на території району – це Свято - Троїцький собор, Свято - Духівський храм, Свято - Покровський храм, храм на честь Архистратига Божого Михаїла та багато інших.

Унікальністю м. Новомосковська є пам'ятник дерев'яної архітектури XVIII-XIX ст. - Свято-Троїцький собор, збудований народним умільцем Акимом Погребняком без жодного цвяха (рис.2.8).

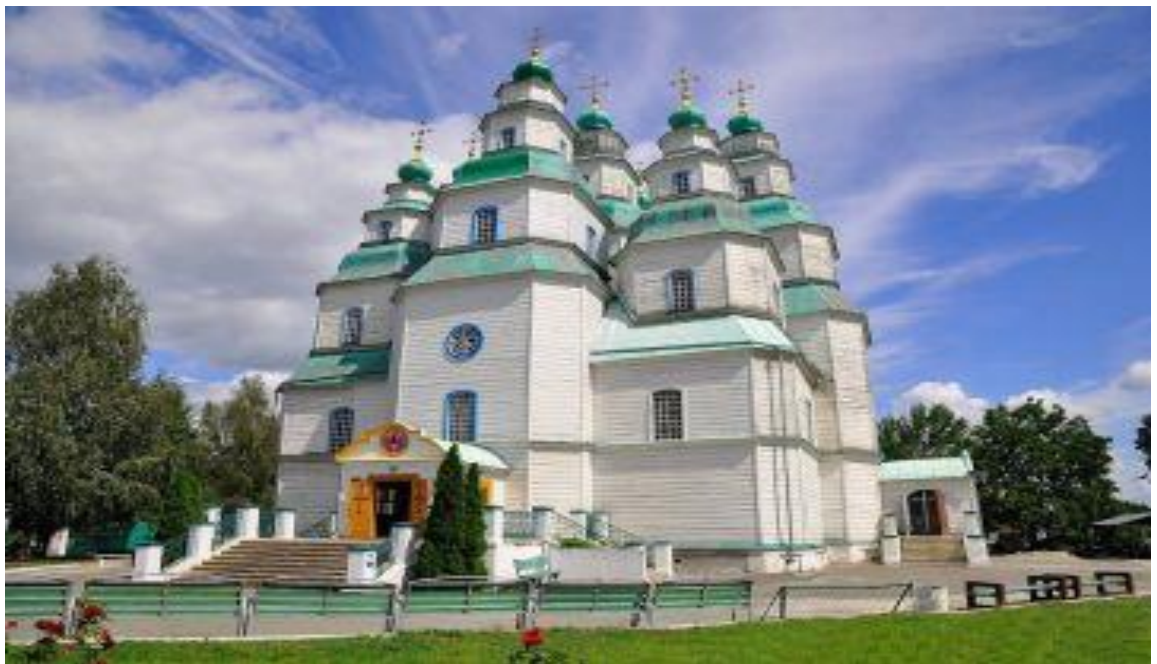

Рисунок 2.8 – Свято-Троїцький собор

Джерело: сформовано на основі [22]

На відміну від багатьох дерев'яних церков, стіни яких мають природний колір, Свято-Троїцький собор пофарбований у білий, що робить його зовні схожим на кам'яну церкву. Храм має дев'ять зелених куполів, увінчаних хрестами. Але цікаво, що якщо дивитися на церкву знизу нагору, то з усіх ракурсів видно буде лише вісім куполів.

Ще однією особливістю храму є те, що він має три престоли: центральний, освячений в ім'я Святої Трійці, правий – на честь святих Петра та Павла та лівий – на честь святителів Василя Великого, Іоанна Златоуста та Григорія Богослова. Окрім престолу, у храмі практично відсутній декор, однак саме цим він і підкорює своєю простотою та природністю.

Величність Троїцького собору у Новомосковську описав у своєму романі «Собор» видатний український письменник Олесь Гончар. У цьому творі він символізує непереможний та вільний козацький дух, який поєднує весь український народ.

Під час реставрації на одному з брусів знайшли фрагмент старовинного настінного розпису «Хресна дорога». Ймовірно, це частина початкового настінного розпису, який був у храмі до реконструкції у 1888 році.

На стінах собору можна побачити автографи місцевих жителів, зроблені в першій половині ХХ-го століття. Наприклад, такі: «Шура Гончаренко – 1941» чи «1913 р. 6 березня Федір Моргунов». У такий спосіб городяни увічнили пам'ять про себе.

Свято-Троїцький собор розташований на майдані Перемоги, одразу біля автостанції, звідки і починається екскурсія по святих місцях Новомосковська.

Наступним об'єктом екскурсії є історико-краєзнавчий музей ім. Петра Калнишевського. В музеї можна побачити відображення важливих подій історії Дніпропетровщини, зокрема історії першого козацького монастиря, розповідей про священника К. Тарловського, відомого як «дикий піп», а також про останнього кошового отамана Запорізької Січі П. Калнишевського. Вперше музей був відкритий в 1963 році та розміщувався в будівлі Троїцького

собору. У 1977 році музей перенесли в будівлю, яка була побудована в 1901 році в стилі українського модерну (рис. 2.9).

Рисунок 2.9 – Історико-краєзнавчий музей ім. Петра Калнишевського
Джерело: [22]

У музеї налічується кілька залів, які висвітлюють різні епохи. У колекції музею – 5 половецьких ідолів, старовинна зброя та предмети побуту, гончарні вироби, вишивка (рис.2.10).

Рисунок 2.10 – Експонати половецьких ідолів
Джерело: [17]

Центральна зала присвячена історичним подіям першого козацького монастиря XV–XVIII ст. (рис.2.11).

Рисунок 2.11 – Світлини часів Козаччини XV–XVIII ст.

Джерело: [17]

У краєзнавчому музеї є експозиція старовинної зброї, гончарних виробів, які знайомлять з побутом українців, що проживали на цих землях (рис. 2.12 - 2.13).

Рисунок 2.12 -2.13 – Експозиція старовинної зброї та гончарних виробів

Джерело: [17]

Особливо цікаві зали, які висвітлюють періоди Світових воєн і Голодомору на Україні. Тут зібрано багато фотографій, документів та артефактів, які

глибше знайомлять з цим часом. Також в музеї працює бібліотека, в якій знаходяться роботи з дослідження історії, етнографії та фольклору Дніпропетровщини (рис. 2.14 - 2.15).

Рисунок 2.14 - 2.15 – Експонати Світових воєн різних періодів

Джерело: [17]

Наступний об'єктом екскурсії буде Свято-Миколаївський Пустинний Самарський чоловічий монастир, який вважається найбільшою святинею та є дуже популярним місцем для паломників і туристів (рис.2.16).

Рисунок 2.16 – Свято-Миколаївський Пустинний Самарський чоловічий монастир

Джерело: [26]

За старих часів він був найголовнішою святинею запорожців, перебував залежно від Запорізької Січі та вважався оборонним. Тут зберігаються головні святині козацтва – давня чудотворна ікона Божої Матері, що називається «Самарською» та ікона Святого Миколая Чудотворця

Після огляду визначних пам'яток чудово доповнить екскурсію прогулянка містом, яке також має свою велику історію та помилуватися старовинними будинками та мостами через р. Самара.

Організація тематичної екскурсії по культурно-історичних місцях м. Новомосковська включає об'єкти:

- Свято-Троїцький собор;
- історико-краєзнавчий музей;
- Свято-Миколаївський Пустинний Самарський чоловічий монастир;
- місця, пов'язані з історичними подіями;
- будівлі і споруди.

Екскурсійний маршрут до міста Новомосковськ розпочинається від пам'ятника Маргелову (вул. Січеславська Набережна) в м. Дніпрі, протяжність маршруту складає приблизно 29 км, орієнтовний час в дорозі в один бік - 40 хв. (Додаток К). Біля пам'ятника екскурсантів чекатиме комфортабельний автобус з гідом – екскурсоводом, кількість осіб в групі - від 10 до 20 осіб.

Прибувши до м. Новомосковськ, першим об'єктом, який відвідають туристи, буде Свято-Троїцький собор, який знаходиться біля автостанції. Після відвідування собору, туристів чекає цікава екскурсія до історико-краєзнавчого музею ім. Петра Калнишевського, який має свою історію. У колекції музею – 5 половецьких ідолів, старовинна зброя та предмети побуту, гончарні вироби, вишивка. Слідуючим об'єктом екскурсійної програми є Свято-Миколаївський Пустинний Самарський чоловічий монастир, за старих часів він був найголовнішою святинею запорожців, перебував залежно від Запорізької Січі та вважався оборонним. Тут зберігаються головні святині козацтва – давня чудотворна ікона Божої Матері, що називається «Самарською» та ікона Святого Миколая Чудотворця.

Всі ці об'єкти знаходяться поруч. Закінчується екскурсія прогулянкою містом, яке також має свою велику історію. Після закінчення екскурсії туристи сідають в автобус та відправляються до початкового місця зустрічі. Екскурсійна програма за часом складає 4 год. 30 хв.

Собівартість екскурсії на одну особу наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Розрахунок витрат на екскурсійну програму

Собівартість	
Назва статті витрат	На одну особу, грн
Послуги гίδα-екскурсовода	250
Оренда комфортабельного автобусу	250
Страховка	50
Всього:	550

Як бачимо, Дніпропетровщина має великий туристичний потенціал для розвитку культурного туризму, завдяки культурним, історичним, природним об'єктам. Розвиток даного виду туризму зможе допомогти підвищити економічний розвиток регіону та посприяти збільшенню доходів населення.

Перспективи розвитку культурного туризму в Дніпропетровській області:

- розробляти тематичні маршрути з огляду на історію, культуру, природні пам'ятки, щоб залучити більше туристів та забезпечити їм цікаву програму;

- розвивати культурні заходи, зокрема, фестивалі, театральні вистави, концерти, ярмарки, це допоможе збільшити інтерес туристів та збільшити туристичний попит;

- стимулювати збереження та відновлення культурних та історичних пам'яток, що зможе забезпечити розвиток даного виду туризму та зберегти їх для майбутніх поколінь.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягало в аналізі стану розвитку культурного туризму та розкритті особливостей його потенціалу на території Дніпропетровської області.

В результаті дослідження були зроблені наступні висновки:

1. Об'єкти культурної спадщини відіграють ключову роль у розвитку туристичної галузі та є необхідною умовою для позиціонування культурного туризму в регіоні. Вони є важливим засобом для залучення туристів та здатні створити сприятливий імідж території шляхом «брендування» історико-культурної спадщини, яка, у свою чергу, використовується для популяризації даної місцевості на туристичній арені. Крім того, наявність саме культурної спадщини може сприяти розвитку різноманітних видів туризму і надалі впливати на збільшення тривалості туристичного сезону у регіоні.

2. Дніпропетровщина має різноманітні культурні ресурси, таким чином вона користується чималим попитом серед туристів. Подорожуючи регіоном туристи мають змогу відвідати багато історичних пам'яток та об'єктів національного рівня. На державному обліку в області перебуває 11,9 тисяч нерухомих пам'яток, в тому числі 318 пам'яток архітектури, переважно XVIII-XX ст.

3. Культура Дніпропетровщини в цілому є сформованою та самобутньою. Розглядаючи культуру області варто сказати, що вона налічує об'єкти, які входять до спадщини ЮНЕСКО – «Петриківський декоративний розпис як феномен українського орнаментального мистецтва» та «Козацькі пісні Дніпропетровщини».

4. Проведений аналіз видів туризму за областями України дозволив отримати інформацію про розвиток певного виду туризму в даному регіоні. Це дозволило сформувати групи за видами туризму. Слід зазначити, що Дніпропетровський регіон представлений широким спектром напрямків

туризму. Йому властиві різні види туризму, такі, як діловий, культурний та рекреаційний.

5. Організаційна характеристика ФОП Чорна Тетяна Михайлівна / ТА «NOVA TOUR» дозволила стверджувати, що це сучасна універсальна туристична компанія, яка пропонує широкий спектр послуг для всіх груп клієнтів, бере активну участь у соціальному та економічному житті регіону.

6. Проведений аналіз фінансових показників туристично агенції за 2021-2023 роки виявив, що середньомісячна заробітна плата у туристичній агенції щорічно зростає, але темпи зростання доволі низькі враховуючи щорічну інфляцію. Оцінка продуктивності праці протягом аналізованого періоду показує її зниження у 2023 році на 2,6% у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про те, що діюча система стимулювання не сприяє підвищенню продуктивності праці. При цьому слід розуміти, що у 2021 році на фінансові результати роботи туристичної агенції негативний вплив завдала пандемія ковіду, а у 2022-2023 роках – воєнні дії.

7. Для розкриття туристичного потенціалу ТА «NOVA TOUR» було проведено PEST-аналіз, що дозволив відобразити ступінь впливу зовнішніх факторів різної спрямованості. Також виявлено негативний вплив таких факторів, як військові дії, обмеження руху через кордони, динаміка валютних курсів, рівень життя населення, зниження попиту на туристичні послуги на тлі військових дій та пандемії, демографічні зміни.

8. Для визначення стратегії туристичної агенції «NOVA TOUR», проведено SWOT-аналіз, який дозволив порівняти стан внутрішнього середовища із станом зовнішнього середовища та відповідно до цього обрати стратегію поведінки, а також визначитись в якій області організація найбільш компетентна, а в якій – ні.

9. Схарактеризовано туристичну галузь Дніпропетровської області, яка має історичну цінність і великий культурний потенціал. Завдяки наявній багатій історії та широкому спектру унікальних природних, історико-культурних, архітектурних пам'яток, регіон має великі перспективи щодо

розвитку різних видів туризму, особливо, культурного, який є найпопулярнішим туристичним напрямком області.

10. Проаналізовано особливості використання туристичних ресурсів Дніпропетровської області у процесі розвитку культурного туризму. Завдяки наявному туристичному потенціалу регіону притаманна велика кількість різноманітних культурно-пізнавальних маршрутів, які можуть бути привабливими для будь якого туриста.

11. Рекомендації щодо перспективи розвитку культурного туризму в регіоні: розробляти тематичні маршрути з огляду на історію, культуру, природні пам'ятки, щоб залучити більше туристів та забезпечити їм цікаву програму; розвивати культурні заходи, зокрема, фестивалі, театральні вистави, концерти, ярмарки, це допоможе збільшити інтерес туристів та збільшити туристичний попит; забезпечувати якісне обслуговування туристів, створити умови, щоб вони були задоволені відвідуванням об'єктом, а також захотіли повернутися знову; стимулювати збереження та відновлення культурних та історичних пам'яток, що зможе забезпечити розвиток даного виду туризму та зберегти їх для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко І., Масюк В. Стан та перспективи розвитку видів туризму в Київській області. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, № 13, с. 54-61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.6>.
2. Артеменко О. Інтелектуальна система аналізу екскурсійних маршрутів. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2015. № 814. С. 380-386.
3. Афанасьєв О. Дніпропетровщина туристська. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2012. № 36 (761). С. 3-19.
4. Боняр С. М., Тарновська І. В., Власова В. П. Пріоритети розвитку культурного туризму в Україні. *Культура і сучасність* : альманах. 2023. № 1. С. 17–22.
5. Бойко З., Горожанкіна Н. & Грушка В. Тенденції розвитку туризму в Україні в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*, № 59, 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-7>.
6. Бейдик О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ : Київ. ун-т, 2011. 95 с.
7. Біленко О. О. Характеристика туристичних ресурсів Дніпропетровської області. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/1234_56789/30571.
8. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. *Теорія та історія культури (філософські й культурологічні виміри)*. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ku/2011_32/32-1-19.pdf.
9. Величко В. Організація рекреаційних послуг. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
10. Дніпропетровська область. URL: <http://surl.li/buttf>.
11. Вечерський В. Культурна спадщина України. 2022. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9A%>.
12. Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності. Навчальний посібник. Київ. 2020. 178 с.

13. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
14. Дніпропетровська обласна державна адміністрація. URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-ekonomichnogo-rozvitku/cilovi-programi-econom-rozvit>.
15. Жаліло Я., Ковалівська С., Филипенко А., Химинець В., Головка А. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzmv-ukraini.pdf>.
16. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>.
17. Історико-краєзнавчий музей ім. Петра Калнишевського. URL: [https://www.dnipro.lib.dp.ua/Nowomoskowskij %20 istoriko-kraeznawschij % 20 myzey %20imeni%20Petra%20Kalnishewskogo](https://www.dnipro.lib.dp.ua/Nowomoskowskij%20istoriko-kraeznawschij%20myzey%20imeni%20Petra%20Kalnishewskogo).
18. Каварма А. Дослідження туристичних потоків Дніпропетровської області. URL: <http://nauka-online.com/>.
19. Кузьмук О.І. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL: [http://old.niss.gov.ua/Monitor/ desember 08 /23.htm](http://old.niss.gov.ua/Monitor/desember%2008/23.htm).
20. Мальська М. Організація та планування туристичних підприємств: теорія та практика. Київ : ЦУЛ, 2012. 248 с.
21. Мацола В. Рекреаційно-туристичний комплекс України. Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 2017. 259 с.
22. Місто Новомосковськ. URL: <https://discover.ua/destinations/dnipro-petrovsk-region-region/novomoskovsk>
23. Охріменко А.Г. Національна туристична система : монографія. Вид-во КНТЕУ, 2019. С. 592.
24. Пламеницька Е., Винокур І., Хотюн Г., Медведовський І. Дніпропетровщина: Історико-архітектурний нарис. Київ : Знання, 2018. 178 с.
25. Покоłodна М.М., Гордієнко Т.В., Полчанінова І.Л. Туристські ресурси України. Підручник. Харків. 2019. с. 193. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/>.

26. Свято-Миколаївський Пустинний Самарський чоловічий монастир. URL: <https://travels.in.ua/uk-UA/object/905/svyato-mykolayivskyu-pustelnyu-samarskyu-monastyr>.
27. Стратегія розвитку Дніпропетровської області. URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/06/Plan-realizatsiyi-Strategiyi-rozvitku-Dnipropetrovsko-yi-oblasti-naperiod-do-2020roku.
28. Свято хрещення Ісуса Христа. URL: <https://listivki.com.ua/lystivky-z-hreschennyam-hospodnim.html>.
29. Традиційне релігійне свято Різдво Хростове. URL: <https://suspilne.media/dnipro/645920-z-diduhom-kuteu-ta-alinkou-ak-u-dnipro-gotuutsa-svatkuvat-ti-rizdvo-za-novou-datou/>.
30. Туристичні перлини Придніпров'я. ДніпроОДА. URL: <https://adm.dp.gov.ua/turistichnij-kraj/cikava-dnipropetrovshina/turistichni-perlini-pridnipro-vya>.
31. Свято дніпрян «День міста». URL: <https://dp.informator.ua/uk/yak-u-dnipro-svyatkuvatimut-den-mista-2023-kudi-piti>
32. Туризм в Україні 2019 (Дані Держкомстату). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/-operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm.
33. Унікальне місце величі. URL: <https://dnpr.com.ua/post/unikalne-misce-sili-ta-velichi-na-dnipropetrovshini-znahoditsya-skelya-online-gnizdo-foto-video>.
34. Федорченко В.К., Мініч І.М. Організація туризму в Україні: регіональний аспект. Навчальний посібник. Вид-во: Ліра-К, 2021, с.338.
35. Фролова Ю. SWOT-аналіз конкурентоспроможності туристичного ринку України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 1(29). С. 42-46.
36. Цілі сталого розвитку: Дніпро – 2030. Регіональна доповідь. URL: www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/Региональна%20доповідь%20Дніпро.pdf
37. Черчик Л.М., Коленда Н.В. Культурна спадщина як складова туристично-економічного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Спецвип. 33. Ч. 3. 2011. С. 210.

38. Юр'єв В.І, Іващенко А.В. Проблеми формування конкурентного середовища в туристичній сфері. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 12'4. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/16697.pdf>.

39. Bloom, D., Cadarette, D. Infectious disease threats in the 21st Century: Strengthening the global response. *Frontiers in Immunology*, 2019, 10, 549. DOI: 10.3389/fimmu.2019.00549.

ДОДАТКИ

Рисунок А1 – Історична пам'ятка Національного значення фортеці
Кодак

Рисунок А2 – Кодацька фортеця

Рисунок Б1 – Меморіальний будинок-музей Дмитра Яворницького

Рисунок Б2 – Карта розташування Меморіального будинку-музею Дмитра Яворницького

Рисунок В1 – Парк ім. Глоби

Рисунок В2 – Озеро парку ім. Глоби, де мешкають лебіді круглий рік

Рисунок Г1 – Монастирський острів і парк ім. Шевченка

Рисунок Г2 – Водоспад «Поріг Ревучий».

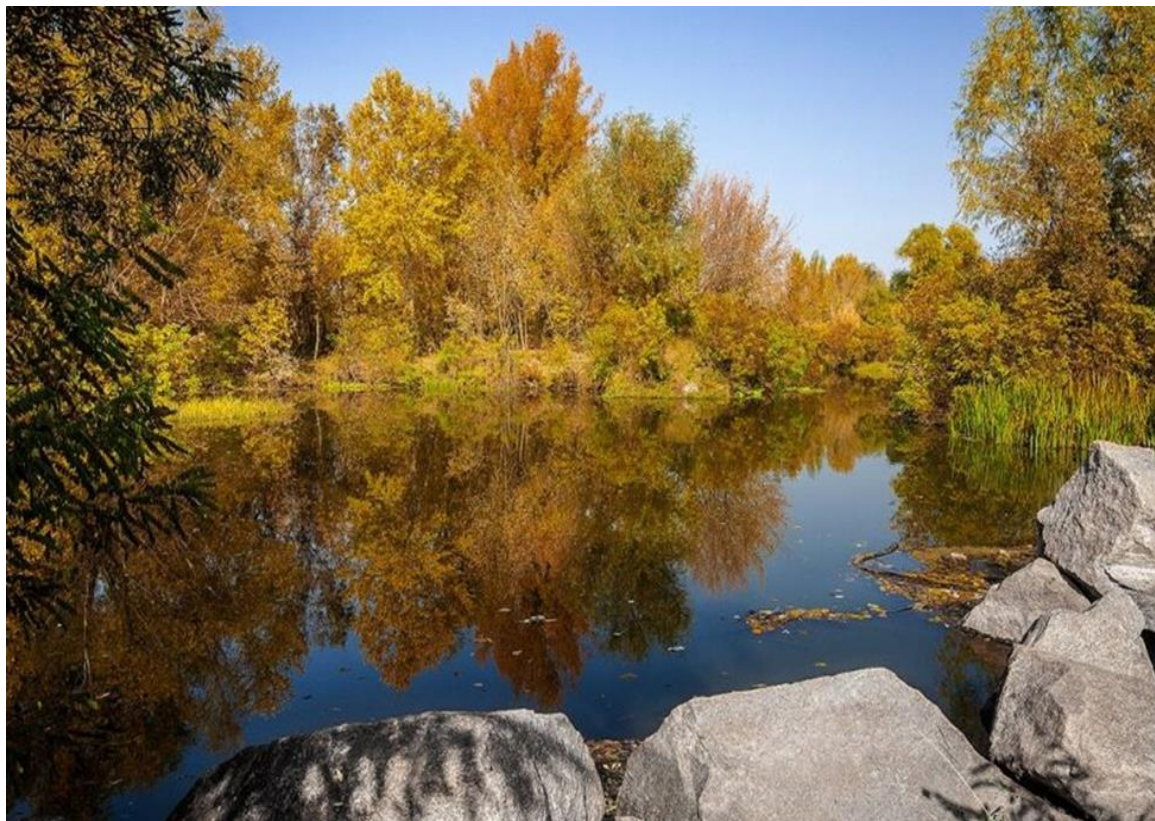

Рисунок Д – Дніпровсько-Орільський природний заповідник

Рисунок Е1 – Гора Калитва

Рисунок Е2 – Меморіальна дошка Бутенко П.Т.

Рисунок Є1 – Аполлонівський палеовулкан

Рисунок Є2 – Територія утворення Аполлонівського палеовулкану

Рисунок Ж1 - Ж2 – Скелі Орлине гніздо

Рисунок 31 – Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д.І. Яворницького

Рисунок 32 – Діорама «Битва за Дніпро»

Рисунок И1-И2 – Культурно-діловий центр «Менора»

Рисунок І – Сверхгерои

Рисунок І 1 – Село Петриківка

Рисунок І 2 – Історико-етнографічний комплекс «Козацька сотня»

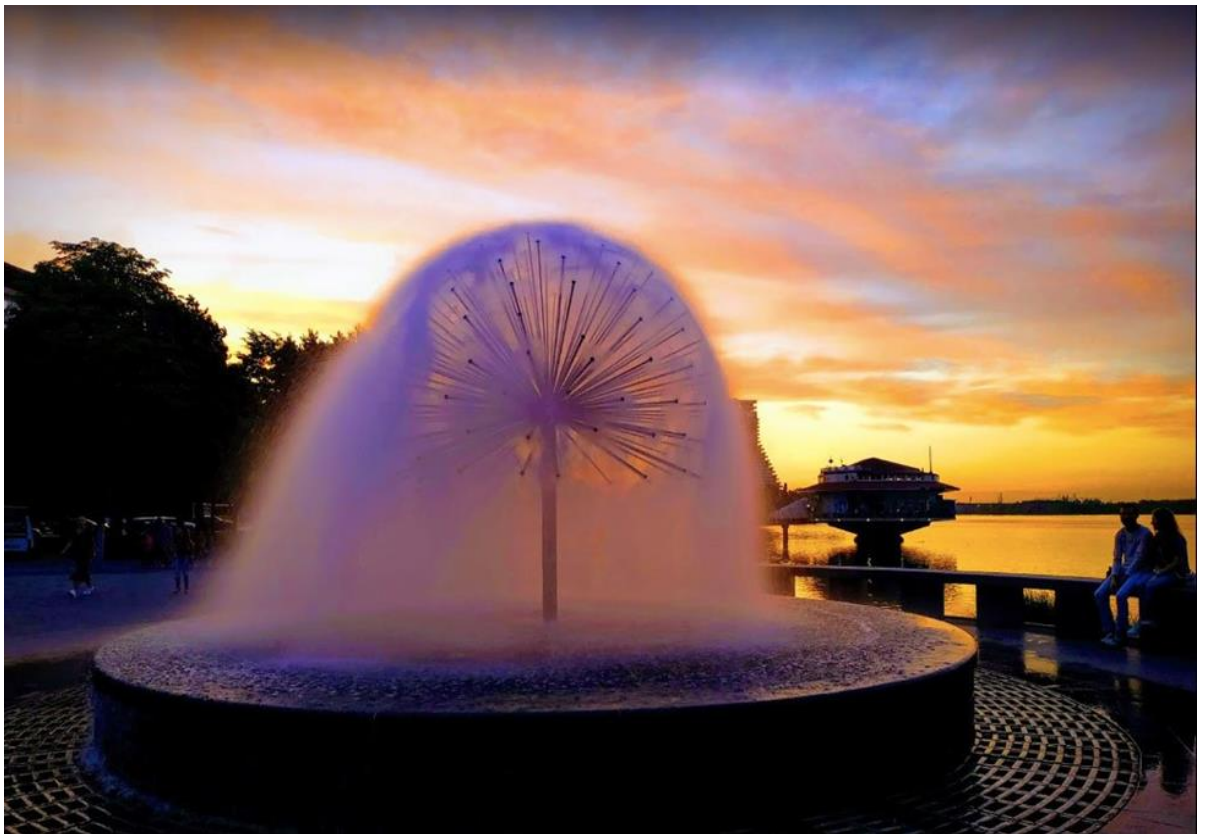

Рисунок Й1-Й 2 – Набережна м. Дніпро

